

SLOVAN

Mesečnik za književnost,

umetnost in prosveto

VSEBINA:

Ivan Cankar: Pozdrav iz domovine	37
Ivan Prosekar: Ljubav. Slovo	40
M.: „Quo vadis“ in „Križarji“	42
Alojzij Gradnik: V aleji	44
Ivan Sorli: Hic Rhodus!	45
R. M. Vojanov: Nagelček. Roženkravt. Rožmarin	51
Jos. Jeranov: Žrtve zlata	52
B. Julijan: Mladi dnovi	56
P. pl. Radics: Pozabljena knjiga Valvazorjeva	58
Marica II.: Ljubezen	61
Oton Zupančič: Sv. Barbara	61
Listek.	62
Književnost: Ilustrovani narodni koledar za leto 1903*. — Dr. Iv. Tavčarjeve povesti. — „Ormoški spomini“. — Napoleon IV. Spun-Stričič: Ignes fatul. — Malorus o slo- venskem slovstvu in Prešernu. — Nov zgodovinski roman H. Sienkiewiczza. — Zbrani spisi A. P. Čehova in N. S. Lěškova.	
Gledališče in glasba: Slovenska drama. — Slovenska opera. — „Gorenjski slavček“. — „Amazonke carice“. — „Novi akordi“. — „Zimsko sunce“. — „Zlatno runo“. — Nova ruska drama. — „Figurantka“.	
Umetnost: „Salon“ poljskih umetnikov.	
Tehnika: Govoreče obločnice in fotografije. — Pošta bo- dočnosti. — Pinojev potapljaljoči se čoln.	
Kronika (s portreti): Ivan Nabergoj. — Lovro Serajnik. — Josip Noll. — Jesenko Dragotin (Doksov). — P. Ladislav Hroval. — Ivan Vrhovec. — Dr. Josip Pavlica. — Gljeh J. Uspenskij. — Mašič Nikola. — Antokolskij Mark Mat- vejevič. — Slemirski Ippolitovič Henrik. — Mehmed beg Kapetanović-Ljubušak. — Bret Harle. — E. Zola.	
Naše slike. F. Tratnik: „Zima v zimi“. — S. Magolič: „Na ljubljanskem barji“. — B. Wolze: Sinu za Božič. — L. M. Erlar: „Slava Bogu na višavi! — R. Frangeš: „Rimljan“. — B. Kleczyński: „Mešetarjenje za konja“. — F. Vesel: „Študija“. — H. Träger: „V gozdu“.	

1902-3

Leto 1.

IZ ŠAHOVSKEGA SVETA.

Gosp. M. Vidmar, o katerega izvanredni nadarjenosti smo zadnjič poročali, je — kakor čujemo — tudi na Dunaju mej tamošnjimi šahovskimi krogi vzbudil veliko pozornosti ter dosegel lepih uspehov. Kaj več poročamo o tem prihodnjič; za danes podajemo našim cenjenim šaholjubom kot izgled njegove izborne igre partijo, katero je igral dne 13. m. m. v amaterskem turnirju „Dunajskega šahovskega kluba“ nasproti igralcu, ki je dobil letos v Hanoveru v postranskem turnirju III. darilo.

Partija št. 2. Beli: M. Vidmar. Črni: A. Neumann.

1. e2—e4	e7—e5	17. Sf7—d6†	Ke8—d8†
2. Sg1—f3	Sb8—c6	18. Dd1—d2!*	a6—a5
3. Lf1—b5	a7—a6	19. Sd6—f7†	Kd8—e8
4. Lb5—a4	Sg8—f6	20. Sf7—d6†	Ke8—d8
5. 0—0	Sf6 : e4	21. Sd6—f7†	Kd8—e8
6. d2—d4	b7—b5	22. Sf7—d6†	Ke8—d8
7. d4—d5†	Sc6—e7	23. Sd6—f7†	Kd8—e8
8. Tf1—e1	Se4—f6†	24. Sf7 : h8†	Lc8—b7
9. Sf3 : e5!*	b5 : a4	25. f2—f3	g7—g6†
10. d5—d6!*	c7 : d6	26. Sb1—c3!†	Lf8—g7
11. Se5—c4!*	Dd8—c7	27. Lf4—d6	Sf6—g8
12. Sc4 : d6†	Ke8—d8	28. Te1 : e7†!	Sg8 : e7
13. Lc1—f4!*	Dc7—c6	29. Ta1—e1	Lg7—f6†
14. Sd6 : f7	Kd8—e8	30. Dd2—f4	Dc6—b6†
15. Sf7—d6†	Ke8—d8	31. Kg1—h1	Db6—f2
16. Sd6—f7†	Kd8—e8		

Zelo močna, toda — beli napove mat v 4 potezah.

¹ Navadno se igra na tem mestu 7. La4—b3; 7. d4—d5 pa naredi igro živahno. Varijanta je sicer malo znana, toda ravno tako korektna kot 7. La4—b3.

² Ta poteza pač ni najboljša. Cordel priporoča v svojem „Führer“-ju f7—f5.

³ Elegantno in vendar popolnoma korektno. Črni dobi razun družega še slabe kmete na damskem krilu.

⁴ Pomen te poteze se pokaže takoj. Črni ne sme umakniti konja, ker izgubi sicer damo po 11. Se5—c6†.

⁵ Ideja cele kombinacije. Beli grozi mat v eni potezi.

⁶ Beli grozi z izgubo dame.

⁷ S temi in naslednjimi šahi je beli dobil zopet čas za sledeče komplikacije. (V turnirjih je določeno najmanjše število potez za uro. S ponavljanjem potez — kar se naravno vrši v hitrejšem tempo — je dobil beli časa, da dodobra preštudira pozicijo; glej opazko 9.)

⁸ Grozi Dd2—a5†.

⁹ Ta poteza je, kakor je tudi enostavna, najtežja v celi igri, in beli je zanj porabil pol ure. Če beli ne reši zdaj svojega konja, je izgubljen sam.

¹⁰ Črni tako poskuša ujeti zaprtega konja, toda beli mu ne da več časa za to. Sledeče poteze je moral beli preračunati pred 24. potezo.

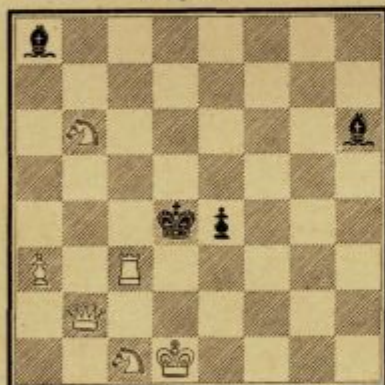
¹¹ S tem je Sf6—d5 zabranjeno, črni je izgubljen.

¹² Če črni vzame konja 29. . . . Lg7 : h8, potem 30. Te1 : e7† Ke8—d8; 31. Dd2—g5! in dobi.

(Opazke g. Vidmarja.)

Naloga št. 4.

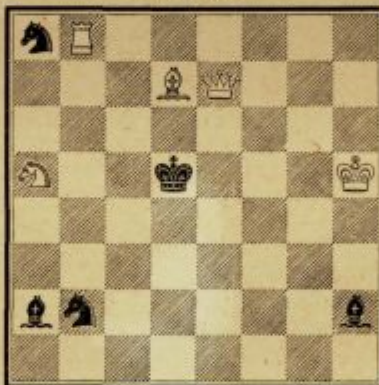
Vojtěh Košek, Bohumilice.
Original.

Mat v 2 potezah. — (6 + 4 = 10.)

Naloga št. 5.

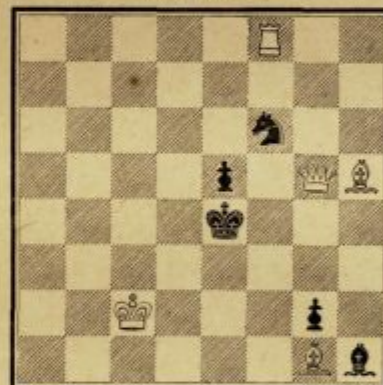
Karel Kondelik, Praga.
Original.

Mat v 2 potezah. — (6 + 5 = 10.)

Naloga št. 6.

Bohuš Přikryl, Brno.
Original.

Mat v 2 potezah. — (5 + 5 = 10.)

Imam večjo zalogo

VOZOV
vseh vrst.

Vozove izdelujem po najnovejši dunajski in pariški modi; tudi stare vozove jemljem v račun po visoki ceni.

Franc Wisjan,
izdelovalec vozov.

Ljubljana, Rimska cesta 11.

„Vzajemno podporno društvo v Ljubljani“

registrovana zadruga z omejenim poroštvom Kongresni trg št. 19.

sprejema vsak delavnik od 9. do 12. ure dopoldan hranilne vloge ter jih obrestuje

po 4 ³/₄ 0/0

to je: daje za 200 kron 9 kron 50 vin. na leto, rentni davek plača hranilnica sama.

Andrej Zamejcek l. r.,
stolni dekan, I. podpredsednik.

Simon Pogačar l. r.,
predsednik.

Rajko Samsa l. r.,
ravnatelj.

Dr. Vinko Gregorič l. r.,
II. podpredsednik.

FRAN TRATNIK:
ZIMA V ZIMI.

B. WOLTZE:
SINU ZA BOŽIČ.

POZDRAV IZ DOMOVINE.

Spisal Ivan Cankar.

Bolan sem bil, domovine željan. Morda sem bil zagledal sredi pustega kamenja zeleneče drevo, zadišalo je bilo morda v zraku po Latermanovih kostanjih, morda je bilo zazvonilo odkod, od bele cerkve svete Trojice na holmu.

Nagibalo se je na večer. Skozi tisto silno, dimasto senco, ki pada od mesta na nebeški zrak, je sijalo oranžasto večerno nebo. In vstal sem in sem hodil po širokih cestah, tako živih in ah,

tako praznih, tako šumečih in tako tihih; vstal sem in sem hodil in sem iskal domovine. . . samo da bi še malo zazelenelo sredi pustega kamenja, da bi zadišalo od daleč po Latermanovih kostanjih, da bi še enkrat zazvonili sladki zvonovi od bele cerkve svete Trojice na holmu. . .

Dol po široki, dolgi cesti, v gnječi ljudi, mimo novih palač. Bele svetilke žarijo na obrazih, na pisanih ženskih oblekah. . . tam se je bilo zalesketalo zlato plavih las in moje ubogo senti-

mentalno srce je vztrepetalo. . . Že ni več neba, že so ugasnile zvezde za silno dimasto senco; samo še bela plinova luč, samo še šum ženskih oblek na trotoarju, na ulici drdranje voz, kričanje pijanih izvoščkov. Tudi na moj obraz je bila pala svetloba, potopil sem se bil v gnečo, objeli so me bili parfumi ženskih teles, gibkih dunajskih teles, in tudi jaz sam sem bil del tega življenja, tega nerazločnega in nerazločljivega šuma, vse-naokoli — val v potoku. . .

Ali glej, zazelenelo je, zazvonilo od daleč. . . In hipoma so se spet odprle moje oči in prestrašene so ugledale strahoto, tuje obraze, tuje življenje. Vsenaokoli ni bilo tiste roke, ki bi se bila doteknila strune v moji duši, tiste strune, ki poje edino mojo čisto, pravo pesem in ki ni zazvenela že tako dolgo. Pijan sem bil sredi trezne družbe. . .

Potok me je nosil na krepkih plečih, ali jaz nisem bil val v potoku. Košček lesa, trhlja veja, ki se je bila odlomila tam daleč gori v lepem gozdu in plava bogve kam. Potok se igra ž njo, vzdigajo jo valovi, mečejo jo ob breg — in zmirom dalje, bogvekam. . .

Tuji ljudje, tuja zemlja, in nikjer več domovine, komaj še v spominu. „Nekad bilo, sad se spominjalo.“ In zazdelo se mi je, da je nikoli ni bilo, da so bile samo sanje, ki kljujejo zdaj neprestano v mojem srcu in mi ne dajo, da bi poljubaval tuje obraze. . .

Odrpala so se velika vrata in lepo mesto se je odprlo, kjer je bilo samo veselje. Od desne, od leve razposajena godba; pisano barvani, v orientalskih slogih stavljeni paviljoni; tisoč luči — ves zrak je bil poln luči in vsi obrazi in vse svetle toalete; ves zrak je bil poln parfuma in čudovit vonj je dihal iz teles, komaj prikritih s pohotno obleko. Neba ni bilo nikjer, ne zvezd nič in ne pobožne lune; tudi ni bilo dreves, ne trave, ne cvetic, celo kamenja ni bilo in prsti; lepa ženska z gosposko našminkanim veselim obrazom se je bila zasmejala naturi v obraz, vzdignila je pisano krilo do kolena in je zaplesala kankan. . .

Tako sem zapiesal tudi jaz, in sem zapel razposajeno pesem po taktih razposajene godbe in celo moj obraz je bil pisan od pisanih luči. . .

Napol že pijan svetle lepote in svojih misli sem sédel in prijazna ženska, „mlada pol, pol lepa“, v belem predpasniku in črnem krilu, mi je prinesla vina. Pobožal sem ji mimogrede že malo ohlapni podbradek ter sem se zamislil.

Izbica je bila prijetna, sedel sem v varnem zatišju. Poltiha izbica z zapeljivimi sencami tam zadaj, polodprta veranda z beložarečo svetlobo,

beložarečimi ženskimi obrazi in šumno godbo tam zunaj za slokimi stebriči. . .

Utihnila je godba za trenotek — in o, moje sanje so se mi bile vsesale s trdimi, od bolečine in poželenja krvavečimi ustnicami v srce in tudi moje srce je krvavelo. . . Senca je hušknila preko beložarečega veselja tam zunaj in zazvonilo je — zvonilo je neprestano, tako tiho in stokajoče, očitajoče, kakor da bi umirala domovina tam daleč, daleč. . . Vina, deklé, vina za pogrebščino! . . . Pobožal sem ji mimogrede že malo ohlapni podbradek in takoj so odnehale ustnice, vsesane globoko v moje srce in kanila je samo še rdeča kaplja. . . Ozrl sem se z modrim očesom tja dol, kjer je bilo veselje na prodaj, da bi si poiskal prijetno tovarišico, ki bi ji deklamiral svojo žalost in ki bi imela tako ozke, nežne in pregrešne roke, kakor jih imam rad.

In komaj je zaklicalo moje srce, že so zaškrpale lesene stopnjice na verandi in prišla je devica, nagelj v levici, v desnici pa košarico rdečih rož; tudi kratko, pisano krilce je imela in kratke bele rokave in pisano jopico — čisto kakor nedolžna ovčarica na starih francoskih slikah.

Pridi, ovčarica, sladka Dorilis!

Kupil sem ji nagelj rdeč in sem ji ga vtaknil v nedrije; samo belo, izrezano, čipkasto srajco je imela pod jopico in spodaj je bila gorka koža, bela polt. O Dorilis! Sedla je poleg mene in pila sva in kramljala, da je bilo lepo in prijetno.

„Odkod si, Dorilis? Kje stoji tista bela bajtica, ki misliš nanjo, kadar spiš sama in se vzbudiš nenadoma, ker te je bil poklical nekdo iz groba?“

In ko mi je odgovorila, je zaškrpilo iz domovine, kaplja blata je padla na mizo prédme. Ali moje srce je bilo veselo zaradi te kaplje domačega blata — zadišalo je po domovini vse-naokoli. Utihnilo je zvonjenje od cerkve svete Trojice, veter je zapihal od severne strani in je odnesel sabo vonj Latermanovih kostanjev. . . Ozrl sem se in sem ugledal zakajeno beznico s tistimi blatnimi obrazi, s tistim blatnim smehom in blatnim srcem. . . tisto domovino sem ugledal, ki me je je bilo tako strah in ki me je zdaj tako ljubeznivo potolažila. Velikokrat sem jo bil že ugledal, vselej, kadar sem bežal pred njo in sem iskal one druge domovine, ki sem se spominjal nanjo v nerazločnih sanjah. . .

O Dorilis, kako se je izpremenil tvoj obraz! — Ugledal sem nenadoma dvojce surovih potez ob ustnicah; v očeh je bil isti izraz, kakor v očeh nekega slovenskega rodoljuba, ki sem ga bil srečal zadnjič na cesti. Če bi se mi vtelesila domovina, bi imela v očeh pač tisti izraz: zloben, potuhnjen in neizmerno hlapčevski obenem. . .

Tudi ona se je vzradostila, zažarela so ji lica, položila mi je roko okoli vratu. . . Zasmejala se je zvonko, zažvrgolela je lepo slovensko kletvico, dolgo in pristrčno kletvico . . in zasmejala se je in je ponovila kletvico; s čudno, trepetajočo slastjo; ležala ji je na srcu tako dolgo, dolgo in izgovorila jo je morda komaj v tihi sobi, v tihi noči, ko so poslušale samo dolgočasne stene. . .

O slovenska kletev! Ti pravi, neošemljeni izraz narodove duše! Kako maloobsežen, kako siromašen je tvoj register v primeri z bogastvom naših jugoslovanskih bratov! Kako ponižna si in sramežljiva v primeri z nebogrmečo surovostjo lutersko-nemške kletve! Kako si enostavna in plitka v primeri z globokopremišljeno duhovitostjo romanske renesanse! . . . Vzcvetela si, cvetka uboga, pohlevno dišeča, iz nerodovitne, peščene prsti, in kakor ginevajo sokovi iz naročja, ki te je bilo porodilo, tako gineš in veneš sama in komaj še te goji pobožni pastirček na gorenjski planjavi! . . O slovenska kletev, ti grb na ščitu propalega plemenitaša: zazvonili bodo mrtvaški zvonovi, zapeli bodo miserere: „Danes in nikoli več!“ — in razbili bodo ščit. . .

Izpraznjena sta bila kozarca in natočila sva in vesela sva bila. Zunaj, da bi ga dosegel z roko, je soplo sunkoma, razposajeno, poželjivo, od slasti in nadživljenske radosti do nezvesti razbičano življenje in žareča luč njegova je padala na njen obraz ter odsevala od njenega obraza na moje motne oči, na mojo žalostnoveselo dušo.

Pripovedovala mi je svojo pot, tisto razhojeno in dolgočasno pot — podobna neposuti okrajni cesti ob deževnem času — po kateri romajo neprestano dolge procesije, dokler ne priroma trudna duša do pisane jopice, kratkih belih rokavov in kratkega krilca. . . Tako je pač na svetu; kdor si ne more najeti voza, mora po blatni cesti in zelo naravno je, da se oškropi do vratu in do srca. . .

Tam nekje blizu Trsta je bila nastopila svojo pot, govorica jo je izdajala, tista sladka tržaška govorica, ki spominja na rdeče dišeče pomaranče in na črno grozdje. Ali njen glas je bil že raskav — vse tiste uboge romarice imajo raskav glas — in ne samo na ustnicah, tudi na besedah, v očeh, na licih so se poznali ostudni poljubi, poljubi debelih, pijanih, penečih se ustnic. Težko mi je bilo, poslušal sem natančno, mukoma, da bi začul sredi gnusa in strahote lahen, tih, nenaden zvok, ki bi me spominjal na pesem zvonov od cerkve

svete Trojice, na zelene doline tam daleč doli, na šumeče kostanje, ki sem hodil nekoč v njih senci, srce polno ljubezni. . . Šumelo je zunaj pod verando, in njen razposajeni, predrzni glas se je spajal s tem tujim šumom, s pijanim dihanjem veselega tujega življenja. . . Najina kozarca sta zvenela, vinska kri je gorela v najinih licih, ali pri srcu mi je bilo kakor pijanemu razbojniku, — da bi se razjokal najprej in potem obesil.

O sladka Dorilis, kaj ti ni ostalo prav ničesar od tistega skromnega brašna, ki si ga bila vzela sabo na svojo strahovito pot? Saj ni bilo treba zapraviti vsega — ej, vsaj v smehljaju, kadar se nasmeješ tiho in prijazno, bi bil lahko še ostal spomin — ej, vsaj spomin na velikonočne pomaranče, na prvo židano ruto, vsaj spomin na fanta, ki te je prvi osleparil, ko si nosila še kratko krilo in lase gladko počesane. . . O Dorilis, kaj je bila tako siromašna tvoja culica, da se je izpraznila tako hitro? . . . Potolaži se, Dorilis, tudi meni ni ostalo veliko! — Vina gor, vina za pogrebščino!

Zagrebiva spomine in bodiva vesela — veselo šumi potok in veselo se igrajo odkrhle veje na razposajenih valovih. . . Na tvoje zdravje, romarica pobožna! Domovine sem iskal, tiste sladke, sentimentalne domovine, ki jo ljubim v dnu svojega srca in ki mi ne da miru v neumnih sanjah. In našel sem tebe in pozdravila me je tista domovina, ki sem bežal pred njo in ki me srečava zdaj neprestano, v tvojih blatnih očeh sem jo našel in v tvojem blatnem smehu in v tvoji hladni besedi. Zatorej zaplešiva, o Dorilis, mazurko ljubezni in pojdiva vsak po svoji poti. . .

Smejala se je devica in je vzdigala poln kozarec. . . Ali takrat sem se sklonil, moje oči so se razširile od začudenja in radosti, od srca se mi je razlila sladka toplota v lica in po vsem telesu. . . Na beli koži, pod njenim vratom, se je mahoma zasvetilo — na pohlevnem rožastem traku je visela srebrna svetinjska Matere Božje na Brezju. . .

Tudi ona se je sklonila in je utihnila in je položila kozarec na mizo. Njene oči so bile vlažne in plahe in so se umaknile mojim. . .

Vse tuje življenje zunaj je umolknilo, izginilo. Sedela sva v tihi domači bajtici, oba mlada in čista in vesela; v moji roki je ležala njena nežna, bela, uboga roka, tako še drobna in že tako trudna. . .

In zunaj so zvonili zvonovi od cerkve svete Trojice na holmu. . .

LJUBAV.

Moje srce je morjé.
Ob bregove tesne bije noč in dan;
noč in dan gubi se v njem in drami
želj in strasti Kaos nerazbran. —

Moja ljubav je čolnič.
Samo ona ve za pot v pristán,
prapor bel blesti njen nad vodami,
ki ga ne doseže val temán.

SLOVO.

Nocoj ostavljam te, o šumni svet,
v srcá svobodne vračam se domove!
Ne vabi več me usten tvojih med,
tvoj srd me več, smehlajaj tvoj ne izzove.

Strupén v sladkosti, v urah zlih gorjup
rodil le kes in smrt si duši voljni —
in vendar mi ostaneš drag in ljub
in, ko se ločim, žal srce mi polni.

Samoten idem svojo pot, spasén,
po tirih, kamor žarek tvoj ne šine:
le igra boš poslej mi, bajen sèn,
prečaran od srebrne mesečine. —

V ognjeni zarji mrje nad menoj
nebo. To je blestenje, prelijánje,
obupna orgija razkošnih bôj,
pogrezajočih v tmine se brezdanje...!

Ivan Prosekar.

L. MAKS EHRLER: „SLAVA BOGU NA VIŠAVI!“

„QUO VADIS“ IN „KRIŽARJI“.

Pred našimi očmi se godi nekaj v resnici nenavadnega: ponosni evropski zapad, ki se tako ponaša s svojimi veleumi in ki dolgo ni hotel verjeti, da bi sredi slovanskih narodov mogli živeti tudi veliki pisatelji, zapad, ki je do nedavna še prezirljivo zrl na slovansko književnost, je nakrat — v teku kakih petih ali šestih let, — popolnoma izpremenil svoje nazore.

Doslej ušesom tujcev tuja imena Dostojevskega, Turgenjeva, Tolstega, Nemiroviča-Dančenka, Korolenka, Potapenka, Gorkega, Čehova, Nekrasova, Orzeszke, Konopnicke, Asnyka, Sienkiewicza, Tetmajerja, Prusa so postala evropskemu zapadu bližnja, skoraj domača. Umotvore, spisane v barbarskih jezikih in prišedši iz narodov, katere so še pred kratkim smatrali za „pol-kulturne“, so začeli prevajati in izdajati v neštevilnih izdajah, razpravljajo o njih in jih posnemajo. To je dejstvo, ki zasluži našo splošno pozornost.

V novejšem času je obrnila Evropa svojo pozornost zlasti Henrikowi Sienkiewicz. Zanimanje, ki ga je vzbudil za mejo njegov roman „Brez dogme“, sme se smatrati za nekaj nenavadnega. To zanimanje je vzrastlo pred očmi v teku dveh, treh let.

Sienkiewicz se pojavlja na literarnem poprišču šele nekoliko nad četrto stoletja. Poljsko občinstvo in poljska kritika se je začela zanimati zanj, ko je pisal svoja pisma iz Amerike, „Črtice z ogljem“ in druge drobne pripovedke. Zaslutila je v njem kmalu nenavaden talent. Ko pa je obelodanil obširni roman „Z ognjem in mečem“, se je poljska kritika uverila, da Sienkiewicz ni zgolj nenavaden talent, marveč tudi velik pisatelj. Sloves, dohajajoč na ušesa zapadnih kritikov o Sienkiewicz, je izzval pri samoljubnih Nemcih samo skeptičen nasmeh. Ruska kritika in rusko čitajoče razumništvo pa se je vedlo nekoliko drugače: priznavalo je v avtorju romana „Z ognjem in mečem“ umetnika, skoraj sočasno s poljsko kritiko in s poljskim razumijstvom. Da, še več: ako omenjamo ogromni uspeh umotvorov Sienkiewicza v Rusiji, obilico prevodov njegovih spisov na ruski jezik, množico kritičnih člankov o njem, pa se nam nehote vsiljuje vprašanje: Kje je pravzaprav Sienkiewicz popularnejši, na Poljskem

ali v Rusiji? To je isto vprašanje, katero je izrazil neki ruski kritik glede Tolstega in njegove popularnosti na zahodu.

Slava H. Sienkiewicza je prodrila na zapad čez Rusijo. Šele potem, ko sta ruska kritika in rusko razumništvo z izrednim zanimanjem začela govoriti o njem, sta se začela zanimati za poljskega pisatelja tudi Evropa in Amerika.

Vendar njegovi romani „Z ognjem in mečem“, „Potop“, „Pan Volodijevski“, ki so tako bližnji duhu ruskega čitatelja, ne glede na njih poljski značaj, niso mogli v zadostni meri zanimati evropskega čitatelja. Celo romana „Brez dogme“ in „Rodbina Polaneških“ s svojimi univerzalnimi tipi nista bila mogla vzbuditi dovolj zanimanja.

Povsem drugače pa je bilo, ko je bila za mejnemu občinstvu dana prilika, seznaniti se z novejšim, obširnejšim delom Sienkiewicza, z romanom „Quo vadis“. Tu je uspeh prekosil vse pričakovanje.

Človeku bi se zdelo, da roman, čegar snov je zajeta iz davne preteklosti ter prešinjena skozi in skozi z idealizmom, ne more imeti velikega uspeha. A vendar si je roman „Quo vadis“ pridobil toliko priljubljenost, kakoršne si ni pridobil skoraj noben roman v novejši književnosti, ne izvzemši niti „Vstajenja“ L. N. Tolstega. Samó v Franciji se ga je v teku nekoliko mesecev razprodalo 120.000 izvodov! V Nemčiji ga skoraj ne utegnejo dovolj urno tiskati, a tudi v Italiji se ponašajo s tem umotvorom poljskega pisatelja. Odlomki ter posamezni prizori prihajajo pogostoma celo na pozornico. Znani sta francoska dramatizacija „V znamenju križa“ in angleška „Quo vadis?“, ki pride tudi na slovenski oder. Enako strastno čitajo ta roman tudi v Angliji; predelavajo ga za berilo mladine in za preprosti narod; odlomki iz njega se vrščajo v krestomatijah. V Ameriki ga tiskajo v deseterih različnih prevodih. Dalje je bil roman „Quo vadis“ preveden na švedski, čudski, norveški, španski, češki, mažarski, litevski, hrvaški in slovenski* jezik, dà, celo na — volapük!

Sujet romana „Quo vadis“ je kaj priprost, lahko bi ga bilo izraziti v kratki povestici.

* „Svetovna knjižica“, zvezek 3. Izdal in založil And. Gabršček v Gorici.

Mladi patricij Vinicij, ki so ga med boleznijo oskrbovali njegovi znanci, je zagledal pri njih Ligijo, ki je bila še kot otrok vzeta načelniku barbarskega ljudstva za poroštvo ter dana Plaucijevi rodbini v odgojo. Strastno se je zaljubil vanjo. Sorodnik in prijatelj, Petronij, zaupnik Neronov, mu hoče pomagati, da jo dobi v svojo hišo. Zato povzroči s svojim vplivom, da se začne Neron brigati za deklico ter da naroči, naj jo pripeljejo na cesarski dvor. Odondot jo dobi zaljubljeni Vinicij dokaj lažje, nego iz hiše njenih vzgojiteljev. Ko pa hoče izvršiti svoj načrt, mu Ligija izginе na poti. Odnese mu jo njeni istoverci-kristjani ter jo dobro skrijejo. Dolgo jo išče in končno zopet najde; ko se pa pripravlja, polastiti se je iznova, naleti na silen odpor. Bolnega oskrbujejo sedaj kristjani ter ljubljena deklica sama. Njegova ljubezen raste, a na Vinicijevo ljubeče srce pade prvo seme nauka Kristusa.

Upati je že, da se ta ljubezen ščasoma završi srečno. Tedaj se uname v Neronu želja, radovati se pri pogledu na goreči Rim. In Rim gori! Tega požarja so bili potem obdolženi kristjani in začeli so jih preganjati. Ligija je zaprta skupno z drugimi spoznavalci Kristusovimi ter obsojena, da umre na rogovih razkačenega bika v cirku. Toda rešena na čuden način z nadčloveško močjo služabnika Ursa, postane srečna žena mladega patricija, kateri, sprejemši krst, pobegne iz pagskega sveta, da živi ž njo mirno daleč proč od Rima, v topli Siciliji.

Rafiniranih spletk in osupljajočih intrig v romanu ni. Toda situacije v njem so druga za drugo veledramatične in popisane z največjo umetnostjo. Prizori neizmerne krasote in moči se vrste drug za drugim, vse osebe so naslikane tako plastično, da čitatelj ne neha misliti nanje in da se mu vtisnejo v dušo kot stari znanci, s katerimi je preživel več let.

V romanu „Quo vadis“ slika Sienkiewicz veliki duševni prelom, ki je nastal v starorimskem svetu, ko je prodirala med narod Kristusova vera. Opisati boj paganstva in kristijanstva ter usodni kulturni pomen te viharne dobe, je bila pač težavna naloga; toda Sienkiewicz jo je rešil znamenito ter podal orjaško kulturno-socialno sliko s popisom silnih kontrastov, čednosti in zločinov, velikosti uživanja in trpljenja, sreče in revščine.

Poljski kritik Oleski piše o tem umotvoru takole:

„Sienkiewicz se je naučil zreti na Rim z očmi Rimljana, govoriti kakor Rimljan. Mirno, prelepo slika tipe iz časov Neron. Ne opisuje ter ne pojasnjuje razmer; lastnosti oseb pa, katere

slika, osvetljujejo z najrezkejšimi žarki družbo, v kateri živé. Čitatelj zasleduje prizore ogromne drame, katere navaja pisatelj, kot gledalec, pred čegar očmi se razgrinja vse življenje starodavnega Rima.“

Nihče pred Sienkiewiczem ni razkošnejše in vernejše opisal Rima za časa Neron; nihče ni znamenitejše naslikal velike borbe med propadajočim svetom najbolj samogoltnega poltenega uživanja ter med težnjo kristijanov, posnemati v dobroti in človekoljubju Jezusa Nazarenca. V romanu „Quo vadis“ se je Sienkiewicz povspel do opisa največjega boja in zmage modernega kulturnega duha nad moralno propalim ljudstvom, boja dveh svetov, dveh Rimov, pagskega in kristjanskega.

„Letimo in nikdar ne znižujmo svojega pöleta!“ si je rekel Sienkiewicz.

V duhu, v katerem je napisal roman „Quo vadis“, je napisal Sienkiewicz nekoliko pozneje obširni roman „Križarji“.

Dejanje tega odličnega romana je istotako preprosto in vendar umetniško predahnjeno, kakor pri vseh drugih delih slavnega mojstra. Tu ni nikakih prisiljenih spletk, nikakih umetnih sredstev, uporabljenih le v ta namen, da bi ž njimi ganil čitatelje.

A osnova romana?

Vitez Matija iz Bogdanca se vrača iz Litve s svojim bratrancem v Krakov. Šla sta iz litevske vojne, poklonit se kralju Jagielu. Dospela sta tja uprav ob času velikih slavnosti. Kralj je prirejal sijajno botrinjo. V krčmi pri Krakovem se ustavi čez noč ter dočakata, da se nastani ondi s svojim dvorom tudi kneginja Ana Danuta Kiejstutovna, žena kneza Januša Mazoveškega. Prišla je ter prinesla seboj veselje. Ugledna viteza sta ji povedala svoji imeni ter bila pri kneginji in dvoru prijazno sprejeta; saj sta prihajala od kneginjinega brata in njene sestre. V proslavo tega srečnega sestanka zapoje kneginjina dvorska gospodična Danuška pesmico, a skoraj bi bila padla s klopi, na kateri je stala med petjem, da je ni ujel v svoje naročje mladi, zali Zbišek. S tem se prične roman.

Zbišek ter Danuška, hči slavnega in Nemcem groznega viteza Juranda iz Spihova, sta se spogledala in v njunih srcih se je vnela najplemenitejša ljubezen. Danuška, še napol dete, napol ženska, ima sedaj svojega viteza; Zbišek pa je našel gospo svojega srca.

Z Zbiškom čutimo razkošje mlade ljubezni, razumemo njegovo mladostno vznemljivost, radi katere zaide končno celo v smrtno nevarnost.

Neradovoljen prepis s poslancem križarskega reda, z Lichtensteinom, ga privede na morišče, toda Danuška ga reši. Zbišek spremlja odslej Danuško. Po lovu, na katerem je bil v prisotnosti kneginje Ane Danute od razkačenega tura ranjen, se zaroči in potem tudi poroči z izvoljenko svojega srca. Njen oče, vitez Jurand iz Spihova, jo je zahteval k sebi ter v ta namen poslal poslanca po njo. Radi tega je Ana Danuta privolila v poroko brez očetovega dovoljenja.

Toda križarji v Ščitnem so si izmislili zvijačo. Poslali so svoje ljudi, češ — da jih pošilja po Danuško Jurand. Polastivši se deklice na ta način, so jo zaprli v svojem gradu.

Izginila je, kakor bi se bila pogreznila. Zbišek, Matija in Jurand jo iščejo neprestano, izpostavljajo svoje življenje v nevarnosti, hoteči najti njeno sled ter jo rešiti. Toda prepozno. Dolga ječa in surovo ravnanje sta ugrabila Danuški pamet ter ji povsem izpodkopala zdravje. Danuška umre. Njenega očeta pa so zvijačni križarji grozno razmesarili, ko je došel na ščitenski grad po svoje dete, hoteč ga odkupiti z lastno svobodo.

Toda jedro romana ni ljubezen Zbiška in Danuške, marveč bitka pod Grunwaldom, v kateri sta poljska in litevska vojska pod poveljstvom kralja Ladislava Jagielonca in velikega kneza Vitolda 15. julija 1410 popolnoma ugonobila nemško križarsko vojsko. Na bojišču je poginil veliki mojster križarskega reda, Ulrich pl. Juningen; tu so vzeli Poljaki križarjem 52 praporjev. Po tem porazu se križarji niso več povzpeli do nekdanje moči; bitka grunwaldska je naredila celih 400 let trajajoč jez zoper prodiranje Nemcev na vzhod.

Tudi roman „Križarji“ je danes že tako razširjen, kakor malokatera druga slovanska knjiga ter preveden na različne evropske jezike.⁸ Preveli so ga na svoj jezik celo Nemci, ki gledajo v njem, kakor v zrcalu zgodovinska zločina križarjev.

Nedavno je zašumelo po svetu o postanku novega, križarjem podobnega reda, čegar naloga je, širiti nemštvo na vzhod in proti jugu. Radi tega ima ta Sienkiewiczov roman za Slovane danes posebno aktuvalnost. Vsebina romana „Križarjev“ je obtožnica nasilstva nekdanjih križarjev zoper takratne Slovane.

O priliki proslave petindvajsetletnega svojega književnega delovanja je sprejel Sienkiewicz odlikovanje celo od našega cesarja. Ob času znanih vrešenskih dogodkov pa je Sienkiewicza pruska vlada in absentia obsodila v ječo, ker je prvi dvignil svoj glas zoper prusko barbarstvo ter začel z zbirko milodarov za vrešenske mučenike. Dokler ostane Sienkiewicz na Ruskem, je varen; če pa stopi na pruska tla, ga čaka ječa.

Slovensko slovstvo se ponaša s prevodi že treh velikih Sienkiewiczovih romanov: „Z ognjem in mečem“, „Quo vadis“ in „Križarji“.

Četrti, „Pan Volodijevski“ pa je začel pravkar izhajati v založbi Fed. Bamberga v Ljubljani.

Prvega je prevel za „Slovensko Matico“ M. M., zadnje tri romane pa najmarljivejši slovenski prevajalec iz poljske in ruske literature, Peter Miklavc.

M.

⁸ Slovenska knjižnica“, izdaja Andrej Gabršček v Gorici. 1902.

V ALEJI.

Alojzij Gradnik.

I.

Tu je temno, tak temno
in midva sva samá;
le drevje šumljaje
z nočjo šepetá.

Šepetá tiho . . . tajno
o vzdihih, ki mró
in o solzah pekočih,
ki brez konca tekó.

O solzáh in o sreči
divjestrastnih naslád
in o naši ljubezni,
tak brez ciljev, brez nád . . .

II.

A ne boj se, ne boj se . . .
roko svojo mi daj
in jaz peljem te iz teme
v ljubezni raj.

Kaj, če zvezd ni na nebu? . . .
Tvoje svetle oči
v dušo mojo žarijo
in na moje poti . . .

HIC RHODUS!

Spisal Ivan Šorli.

(Dalje.)

3.

Ivan Jekše je gledal temnega obraza na ulico, obračajoč pri tem brezobzirno hrbet svojemu posetniku dr. Kralju.

Odkar je bil stopil lani v javno življenje, tlačilo ga je neprestano težko čuvstvo. Zdelo se mu je, kakor da prav čuti na sebi neke vezi, ki ga ovirajo pri vsakem koraku. Ako je hotel na desno, potegnili so ga na vajetih „solidarnosti“ zopet na sredo izvožene ceste, ako je hotel na levo, zažvižgal mu je bič „discipline“ okrog ušes. Večkrat že bi bil šel rad tja dol med svoje volilce, toda neka sramežljivost, da bi jim moral le lagati o kakih uspehih, ga je ustavilo vsakrat doma.

Pri tem pa je postajal bolj in bolj nemiren in nestrpen in čutil je dobro, da mora priti končno do resnega spora med njim in tovariši.

Posebno z dr. Kraljem, načelnikom kluba, ki je bil ž njim vred zastopnik svoje ožje domovine. Ivan si je bil dobro v svesti, kako zasleduje dr. Kralj vsako njegovo stopinjo, ljubo-sumno in malenkostno, da bi se mu ne povspel nad glavo, da bi pač tam doli doma ne bilo o njem več govora, kakor o dr. Kralju. No, in zdaj si je dovolil ustanoviti Ivan brez načelnikove vednosti v svojem domačem, rojstnem kraju posojilnico in takoj je bil nad njim dr. Kralj z očitanjem, da ruši disciplino, da slabi ugled in moč njihove zveze.

Ivan je odgovarjal razdraženo, težko premagujoč svoj srd, konečno pa je skomizgnil z rameni in stopil k oknu.

Dr. Kralj ga je opazoval, ne da bi se zganil, in roke so se mu na rahlo tresle. Potem pa je vstal in se postavil poleg Ivana.

„Delaj nazadnje, kar hočeš,“ je rekel malomarno, „opravi sem svojo dolžnost, da sem te opozoril, kako sodimo tvoje počenjanje jaz in drugi. Ali hočeš hoditi po vsem tem z nami ali brez nas, to je nazadnje tvoja stvar. Naš program — —.“

„Kakšen program?“ je vzkipeł Ivan. Kaj obsega pa ta vaš program? Razloži mi ga enkrat! Zelo sem radoveden.“

„Hm, Bog vedi, kaj razumeš ti pod besedo program,“ je odgovoril dr. Kralj mirno. „Menda hočeš, naj gremo vedno lepo za nosom v ravni

ROB. FRANGEŠ:
RIMLJAN.

črti dalje, ne meneč se za vse, kar se godi ob nas, brez ozira na — — —.

„Ne, tega nočem!“ mu je posegel Ivan zopet v besedo in udaril z nogo ob tla. „Prav je, da se skusimo vsakrat prilagoditi položaju, prav je tudi, da postopamo pri glavnem delu celokupno; jezi me samo to, da se ne sme nihče niti zginiti, ako mu tega vsi ne dovolijo. Samo tako na debelo prav en gros sme vsakdo reševati domovino. Kakor kmet smo, ki bi imel obširna polja in bi si nakupoval še vedno novih, ne da bi jih mogel obdelati, ne da bi dobil le toliko časa, da bi iztrebil plevel vsaj na vrtu tik pred hišnimi vratmi. Sicer sem pa vsega sit,“ je pristavil mirneje. „Prav danes sem dobil od brata list, naj pridem malo pogledat domov. Jutri se odpeljem; naredite z mojim mandatom, kar hočete!“

„Fantast si bil in fantast ostaneš!“ se je nasmehnil Kralj, očitno zadovoljen z Ivanovim sklepom. Upam, da si izrekel te besede le tako,“ je pristavil radi lepšega, a poznal je Ivana dovolj, da se ga je vsaj za sedaj otesel.

„Popolnoma premišljeno sem jih izgovoril! Jaz grem in ostanem najbrže dlje časa doma. Odpočil bi se rad od tega napornega dela,“ se je nasmehnil ironično.

„Kakor hočeš,“ je rekel dr. Kralj in vzel klobuk. „Prigovarjal bi ti, da ostani, toda čemu? Vsak po svoje!“

Stisnil je Ivanu roko posebno prijateljsko in odšel.

* * *

Proti večeru drugega dneva je zavila kočija, v kateri je sedel Ivan, okrog zadnjega brda in odprla se je širna dolina z domačim trgom pred njim, preprežena z bajnim, zlatim pajčolanom zadnjih žarkov.

Kočijaž, s katerim sta se pomenkovala vso pot, je izprevidel kmalu, da se gospodu ne da več govoriti. Zgrabil je vajeti, švignil z bičem, in vprega je zdrčala po beli ravni cesti.

Skozi trg je šlo nekoliko počasneje. Ivanu se je zdelo, da ga malokdo še pozna. Samo Plavec je mahal s svojo čepico za njim.

Počasi so stopali konji navkreber proti holmski grajsčini. Ivanu je bilo mehko pri srcu, kakor še nikdar, ko se je vračal domov. Pet dolgih let, odkar je ostavil s trpkimi čuvstvi v srcu ta krasni kraj.

4.

Ivan se je ozrl v oči svoje matere. Iz teh milobepolnih oči je odsevala vsa brezmejna nežna materinska ljubezen, a obenem neko skoro boječe spoštovanje in občudovanje. Kadar ga je pogle-

dala in se ozrla potem okrog sebe, bilo mu je vedno, kakor bi hotela reči: „Glejte, to je bogati trgovec z Dunaja, to je državni poslanec, to je tisti, ki občuje z najvišjo gospodo, ki ima toliko moči v svojih rokah, — in vendar je to moj sin, vendar se je spomnil svoje uboge, stare matere, vendar dokazuje osiveli revici toliko ljubezni. Kako je dober!“

Ivanu je bilo nekam tesno, neprijetno pri srcu. Vsiljeval se mu je neprestano trpek občutek proti bratu, ki je materi edinole malopriden, ljub nebodigatreba. Videl je dobro, da je visela na njem, kakor nekdanj z vso svojo slepo ljubeznijo, ne da bi se mogla ustavljati njegovemu lahko-miselnemu življenju. Tožila ga je pač Ivanu, kak nepoboljšljiv nemarnež je, a vsa ta obtožba je bila vendar le zagovor, kakor da se boji, da bi mu utegnil izreči kdo drugi neugodno sodbo o njenem Evgenju, pa da to raje stori ona sama, ki pozna tudi blago njegovo srce.

„Ako bi nastopil jaz odločno proti njemu,“ si je mislil Ivan, „dobim v njej gotovo prvega nasprotnika“. In ta zavest mu je bila neprijetna, čutil se je tujega med temi zidovi, dasi mu je klical vsak kotiček tisoč pozdravov.

Tudi pri Evgenju je imel občutek, kakor da se ga boji, da čuti njegovo premoč nad seboj, a pri njem mu je bilo to prijetno. „Jaz ga sklonim, če nihče drugi,“ si je obetal. In skloniti ga je hotel, privedi ga na pravo pot, ker mu je bil ta veliki otrok vendar drag, ker je ljubil, kakor nikdar prej, to ponosno zgradbo na Holmu, s katero pa se je igral ta otrok, ne da bi vedel, kaj počenja.

„Ti pa vedno dobre volje, kaj, Evgen?“ ga je vprašal včeraj, ko sta si segla v roke.

„Kaj hočeš, ko je življenje tako težko!“ mu je odgovoril brat z onim nedolžnim nasmehom, ki mu je pridobil vsakogar. In Ivan je vedel po teh samih besedah, kaj naj si misli o bratu. „Tebe je treba ozdraviti,“ je sklenil in ga pogledal skoro trdo, da je Evgen nehote povsili plašno svoje velike rujave oči.

Takoj popoldne je prišel Plavec. Razložil je Ivanu natančno, kako daleč je že zavozil Evgen ter ga prosil, naj zgrabi sam za vajeti, ako noče, da telebne vse skupaj v prepad.

Ivan se je ustrašil. Da so vsa ta krasna, širna polja že takorekoč tuja last, tega vendar ni pričakoval. Molče je stopal po sobi in drhtel od jeze in žalosti.

„Nekoliko časa, da vse premislim, moram imeti,“ se je ustavil končno pred Plavcem, ki ga je motril s prežečim izrazom. „Črez par dni pridem k vam in vam sporočim, za kar se odločim.“

In Plavec je odšel. Želel je vendar, da bi Ivan rešil dedno premoženje. Dasi ga je mikala misel, kako bi bilo, ako bi kraljeval s holmskega griča dol vsej dolini, se vendar ni mogel popolnoma otresti misli, da bi moral biti neznosno neroden, kakor če bi ga posadili mahoma na prestol. „Berači so,“ je siknil jezno in udaril s svojo palico ob tla, „in vendar je človeku, kakor bi šel h kaki avdijenci, ko potrka pri njih. Celó ta potep Evgen ima nekaj, kar človeku imponira. Moj denar naj mi dajo, pa jih pustim pri miru.“

Ivan pa je hodil razburjen po svoji sobi. Res, da se je njegov delež, ki ga je bil dobil po očetovi smrti, že desetero pomnožil, toda ali naj žrtvuje svoj zadnji vinar za brata? Da bi pa on sam ostal tu, da bi prevzel to podrtijo, on, ki ima v prestolnici cvetočo trgovino, on, ki se je že docela privadil velikomestnemu življenju, da bi se zakopal za vse življenje v filistrske razmere v trgu na deželi, — ne, niti misliti ne! Hm, je premišljal, nekaj bi Plavcu lahko dal, da bi ga odpravil za prvo silo, toda kaj pomaga privezati za trsje potapljajočo [se ladijo? Da bi bil vsaj Evgen drugačen! Eh, drugačen, se je zjezil, ako bi bil drugačen, bi do tega sploh ne bilo prišlo.

Stal je sredi sobe in strmel v tla. Nakrat pa je stopil k zvoncu in pozvonil.

„Reci mami in Evgenu, da bi rad govoril z njima, z obema!“ je naročil dekli.

Kmalu sta vstopila. Ivan ju je pogledal in zopet mu je preplavila dušo neka otožnost. Kakor da stojita pred sodnikom, ki se ga bojita, a ki sta proti njemu trdno zvezana ... Čelo se mu je stemnilo.

„Plavec je bil pri meni,“ je pričel resno. „Prav popolnoma si jo zavozil, kakor vidim. Kaj pa misliš zdaj?“

„Hm, jaz sem mislil, da boš ti mislil!“ je odgovoril Evgen s tisto poredno naivnostjo, ki mu je pristojala tako dobro. In Ivanu se je zdelo, kakor da si je Evgen tega v svesti in da rad koketuje s tem otroško nedolžnim, nekam nerodnim nasmehom, kakor bi hotel reči: „Pusti me, saj vidiš, da si ne znam pomagati! Skrbi ti zame!“ Skoro da se je moral premagovati, ako je hotel ostati resen in trd. In to je moral ostati!

„Dovtipe si prihrani za priličnejši čas!“ ga je zavrnil. „Jaz se namreč ne šalim. Plavec misli, da dam jaz vse, kar imam, kar tako. Ej, to bi tudi tebi ugajalo, kaj ne? Gospod Ivan naj bi plačeval dolgove in mislil, gospod Evgen pa bi veselo in brezskrbno živel in mislil, da Ivan misli. Dragi moj, tako seveda ne pojde. Gotovo sem pripravljen, da ti pomagam, ali to le v slučaju,

da si pomagaš tudi sam. Ali ti je še mogoče postati vsaj za silo resen in skrben? Vsaj toliko delaj in skrbi, da dolgovi ne bodo naraščali več!“

Evgen je molčal. Ustavljalo se mu je, da bi bratu kaj obljuboval, česar vendar ne more izvršiti. Kako le more kdo od njega kaj pričakovati! Zdaj, ko je že upal, da ga reši Ivan vseh skrbi, zdaj naj šele začne delati in se truditi! In vendar ni imel poguma kar prostodušno povedati, da ne more in noče.

Ivan je pogledoval zdaj njega, zdaj mater. Oba sta bila očividno v silni zadregi. Posebno nej se je videlo, kako nestrpnost pričakuje, da bi Evgen obljubil drugačno življenje, da bi pridobil vsaj z eno besedo Ivanovo pomoč. Zdaj pa zdaj se je ustavilo njeno oko plaho na njem.

Ivan je zmajal z glavo.

„Mama, dobro vem, da vam nimam pravice ničesar očitati, a zdi se mi vendar, da ste premeški,“ se je obrnil Ivan do nje.

„Saj se trudim in ubijam noč in dan, da ...“

Jok ji je zaprl besedo.

„Vem, vem!“ je pritrdil Ivan in se sklonil ljubeznipolno nad njo. „Še vse preveč se trudite. Zaslužili ste pač nekoliko počitka, nekoliko brezskrbnih let, ubožica. Evgen, saj imaš dobro srce, bodi vendar pameten! Videl boš, da boš veliko bolj zadovoljen, kakor moreš biti zdaj. Vse še lahko lepo uredimo, a treba je, da se potrudimo vsi. Sicer pa bomo že še o tem govorili; zdaj pojdiva k Plavcu!“

Materin jok ga je pretresel. Postalo mu je mučno, da bi še nadalje karal in učil. Poskusil je mater potolažiti.

„Toliko že imamo, da bomo živeli!“ je pripomnil in vzel klobuk. „A če bo Evgen pameten, bo naša hiša zopet to, kar je bila nekdanj. Mama, pridite še vi drevi k Plavcu, saj vam je potreba razvedrila! Kaj ne, da pridete?“ je prosil prisrčno.

„Ne, ne!“ se je nasmehljala, oči še vedno polne solz. „Kdo bo pa zame delal? Rajše pridita vidva domov! Večerja vaju bo čakala.“

Brata sta molčala vso pot. Mučno je bilo obema, da sta sama. Vsak pogovor je postal prisiljen. Čutila sta pač oba, da ju veže močna vez, da sta brata, a bilo jima je vendar, kakor da ju loči globok in širok prepad.

Ivan je premišljeval, ali bi razglasil javno, da je odložil poslansko čast, ali bi si še premislil. Kar je rekel dr. Kralju, to je bilo govorjeno v razburjenju, pot nazaj mu še vedno ni bila zaprta.

„Proučiti moram prej vse razmere, potem bom šele vedel, kako in kaj,“ si je mislil, ko sta vstopila pri Plavcu.

Sedeli so sami pri mizici pod košatim košanjem na vrtu, Ivan, Evgen in Plavec. Pogovor se je sukal skoraj edino o novi železnici in o njenem pomenu za te kraje.

Včasi je prisledla tudi Alma. Donašala je sama pivo, kar je storila le redkokdaj in le posebno odličnim gostom.

Ivan jo je opazoval neprestano. Ugajala mu je njena zdrava živahnost, njen veseli, prostodušni smeh in njene o bistrem duhu pričajoče opazke. To je bilo vse naravno, odkritosrčno, nič one rafinirane ljubeznivosti, one bolehne strastnosti velikomestnih dam.

Nekaj toplega je začutil v sebi, kakor da se mu taja star led v duši. Vse se mu je zdelo do tega trenutka nekam malenkostno tu doma, skoro da so ga motile te nizke koče, ta priprosta govorica, neumno se mu je zdelo to strmenje za njim, tujega se je čutil v tem miru, kakor da pogreša velikomestnega hrušča, velikanskih hiš, elegantnih ljudi, uglajenih poklonov. Pač mu je vstrepetal srce, ko se mu je razlil pogled po tolikem času zopet čez te ljube, znane ravnine, a obenem mu je bilo, kakor da se mora čuditi tem davno pozabljenim čustvom, kakor da mu jih duša še ne more umeti, kakor da ga gleda ta krasni svet nezaupljivo, češ: kaj hočeš ti tu, ki te toliko časa ni bilo? Šele zdaj se mu je zazdelo, kakor da mu odpirajo vsa drevesa svoje zelene roke v prisrčen objem, kakor da mu nudijo vse te sveže gore svoje krasote, kakor da mu slave vse te borne, nizke koče svoj tihi mir. Začutil je šele sedaj popolnoma, da je doma. Z neko zoprnostjo se je spomnil onih polmrtvih ljudi in polmrtvih dreves daleč tam za gorami.

Postajal je bolj in bolj zgovoren in živahen. Kakor da je zdrknila z njega hipoma prisiljenost, ceremonialnost, ki jo je prinesel s seboj iz tujine.

Evgen, ki je sedel ves čas molčeč poleg njega, kakor da se ne upa govoriti vpričo resnega, strogega brata, je bil kmalu zopet stari človek. Veselilo ga je, ko je videl, da zna tudi Ivan ceniti njegove dovtype. Nekaj gorkega, prisrčnega se je ovijalo duš obeh bratov, postajala sta bolj in bolj intimna.

„Saj si na vse zadnje čisto imeniten dečko; samo to je škoda, da nisi Rothschildov sin,“ se je smejal Ivan.

„Kaj ti je pa storil revež, da mu želiš kaj takega?“ je vzdihnil Evgen in obrnil svoje oči nedolžno proti nebu.

Plavec je prinesel zaprašeno steklenico na mizo in jo odprl s skrivnostnim smehljajem.

Kozarci so žvenketali, vesel smeh se je razlegal daleč v mehki mrak.

Prihajalo je več in več družbe, domačinov in letoviščarjev. Vsi so bili radovedni, kak je novodošlec. Ivanu so se zdeli vsi ljubeznivi ljudje, a zanimal ga ni nobeden posebno.

Šele na zadnjem gostu mu je obviselo oko z začudenjem.

Bil je majhen možiček v dopetni, sivi, priprosti halji, z dolgimi lasmi brez pokrivala in krasno, rjavo brado, ki mu je sezala skoro do pasu. Izza naočnikov je gledalo dvojje velikih, pametnih očíj.

Predstavil se je kot slikar znanega imena in sedel poleg Ivana. Plavec mu je prinesel sam kozarec svežega mleka.

Pogovor poln bolj ali manj pogojenih dovtipov je za hip obstal. Slikarjev resni obraz ni soglašal s tako zabavo. Bil je eden izmed onih ljudi, ki znajo vtisniti vsakemu trenutku znak svoje individualnosti, ki znajo potegniti cele družbe tja, kamor hočejo oni.

In zato so se morale skriti vse one ljubeznive, male šale, ki so prej švigale po zraku med smehom in veselimi očmi, in bilo je, kakor da se je spustil resen duh nad obširno omizje. Ivan je opazoval obraze. Tu pritajena nevolja, da je konec veselega večera, tam decentna resigniranost, tam razumno zanimanje. Almine oči so govorile neprestano, zdaj pritirajoče, zdaj dvomeče, zdaj odklanjajoče.

Slikar je imel glavno besedo. Govoril je sonorno, tekoče, da ga ni maral nihče motiti. Obrnjen je bil proti Ivanu, a dano mu je bilo, da ni bilo v tem za druge ničesar žaljivega. S finim taktom je imel uprt svoj pogled večinoma v onega, ki ga je nocoj očividno najbolje razumel, a obenem mu je potovalo oko od drugega do drugega, naglo odmikajoče se od onih, kjer je dobil mrtve oči in govoreče z onimi, ki so ga poslušali in slišali.

V slikarjevih besedah je drhtela večja in večja strast. Bilo mu je dobro, da vró njegove misli brez ovir skozi odprte oči v dušo človeka, ki bi mu jih takoj zaprl, ako bi mu bile tuje. Bil je izmed onih čudnih dialogov, ki so možni v krogu globokih ljudi, kjer se sliši morda glas samo enega, a govore hkratu vsi.

Ivanu je bilo, kakor da daje ta čudni mož izraza idejam, ki počivajo že davno neme v njegovi duši, pričakujoč samo, da jih nauči kdo govoriti. Ista ljubezen do človeka in ista mrznja do ljudi, ista nevera, da bi mogel kdo pomagati človeštvu, kakor mu hočejo pomagati današnji

BOGDAN KLECZYŃSKI: MEŠETARJENJE ZA KONJA.

proroki in ista vera, da mora biti nekje nekaj, kar bi ga osrečilo, isto sovraštvo do besede in isto zaupanje v dejanje.

A slikar je šel dalje in dalje. Učil je sovraštvo do ljubezni in ljubezen do sovraštva; sovraštvo do ljubezni, ki leči umirajočega, da trpi dalje, kakor bi trpel brez te ljubezni, ljubezen do sovraštva, ki sune opotekajočega, da pade in se zopet vzdigne.

„Tako uči veliki Nietzsche!“ je vskliknil slikar strastno. „Ako se spotakne tvoj brat, pahnij ga da pade in spozna, da je padel. Vi dajete milodare beračem, ki vas ustavljajo na poti, in kaj izvira iz tega? Mesto, da bi jih danes poginilo deset in bi to vrglo družbo iz letargije, da bi se dvignila in pomagala, pride čas, ko jih pogine na tisoče, ne da bi jim mogel kdo priskočiti. Vi rohnite proti onim, ki zahtevajo ogromnih svot za nove topove. Blagoslovajte jih, kajti oni nas tirajo do tja, ko onemogoči orožje samo, izpopolnjenje do popolnosti, vsako klanje. Vi se borite z obupom proti mračnjakom, ki nas vlečejo nazaj v temne čase. Hvaležni jim bodite, da pride vsled njih prej čas, ko bode stopala svoboda mogočno proti zarji novega velikega dneva, ki nima več večera! Pomagajte, zastrite vsa okna, da vstane prej nepremagljivo kričanje po luči! Hrepenite po trinogih, kajti iz njih gnilih trupel poganja silno drevo svobode!“

Utrujeno se je naslonilo slikarjevo šibko telesce nazaj, kakor da ga je uničila silna strast, postal je molčeč in kmalu je vstal in odšel.

Nekaj težkega je ležalo še vedno na vsej družbi. Tedaj pa se je oglasil na dolenjem koncu mize nekdo s prezirljivim: „Neumnosti, kolobocija!“

Ivan se je ozrl vanj. Neprijetno ga je dirnila ta opazka korektnega nemškega profesorja. Čutil je neko antipatijo do tega človeka že ves večer. Sam s sabo zadovoljen, prepričan o svoji modrosti, je poslušal slikarja z zaničljivim nasmehom, ki je pa takoj izginil, kadar je obviselo govornikovo oko na njem. Šele zdaj si je upal s svojo kratko sodbo na dan.

Ivanu so bile zadnje slikarjeve ideje tako nove, da še sam ni vedel, kako jih sodi, toda take prezirljive obsodbe vendar niso zaslužile. Zato je zavrnil profesorja hladno.

„Take neumnosti to gotovo niso. Sicer pa bi bili gospod profesor povedali lahko prej njemu samemu svoje mnenje, in razvilo bi se bilo lahko zelo zanimivo razmotrivanje.“

„Eh, kaj pa naj človek na to odgovarja? Ta mož nas itak smatra vse za tepce in bi za-

služil pravzaprav, da bi ga vrgli iz svoje srede. Značilno je zelo, da ga poslušamo in strmimo vanj, kakor v kakega proroka. Sicer pa naj le molči o beračih! Sam je tisti, ki da zadnji vinar revežem, ki je raztrosil samo tu že čez petsto kron med potrebne ljudi.“

Vse mu je pritrdilo. Profesor je bil s svojimi zadnjimi besedami zopet v sedlu.

Ivan je molčal. Nikakor še ni čutil moči, da bi šel v boj za slikarjeve nazore, a to je čutil že zdaj, da so naredili nanj velik vtis.

Ko sta se vračala domov, je bil Evgen že prav dobre volje. Govoril je neprestano, a Ivan ga je le raztreseno poslušal.

„Veš kaj sem doživel na sv. Telo v Žabnici?“ je žlobudral. „Veš, procesija je prišla že na trg, fantje so pa še mlaj postavljali. Ravno ko se vrag nekoliko zamaje na desno, zapoje župnik: „Dominus vobiscum“, eden izmed fantov pa z basom kot odgovor: „Tu primi, hudič, tu!“ Ali ni imenitno? Dà, če se pa niti temu ne smeješ, potem pa s tabo sploh ni govoriti!“ se je razjezil Evgen in obmolknil.

„Kaj si pravil?“ je vprašal Ivan.

„Nič!“ je odgovoril Evgen užaljeno in stopal molče dalje.

Mati je bila šla že spat. Ivan se je odpravil takoj v svojo sobo ter stopal dolgo gor in dol.

Nekam zmedeno mu je bilo v glavi. Čutil je, da imajo te slikarjeve ideje same nekaj nejasnega, neskladnega v sebi, toda mikala ga je neizrečeno neka brutalna romantika v njih. To je bilo nekaj novega, nekaj nevsakdanjega! Ali so pač izvršljive? Saj jih niti slikar sam ne vrši, kakor pravijo. Vojno pridiga proti beračem, a sam jim razdaja vsak vinar. — In vendar bi bilo tako mikavno poskusiti!

Fantasta ga je nazval dr. Kralj, ko sta se poslavljala, spominjal se je še dobro. Dà, gotovo je v njem nekaj, kar more tak filister imenovati fantastično, a morda je baš to znak, da je on sam drugačen, da je v njem nekaj višjega, česar ni v teh korektnih ljudeh. Fej, tako bitje, kakor je ta nemški profesor!

„Ako se spotakne tvoj brat, pahnij ga, da pade, in spozna da je padel!“ Dà, ali ni to kar naravnost nasvet, kako naj se ravna proti bratu? Kaj pomaga takega človeka podpirati! Ne, dol ž njim v propad bede in ponižanja, da se že vendar končno iztrezne, da spozna, kam je padel, da zahrepeni že enkrat po tem, da bi vstal. Ali bo pa imel toliko moči? Ali ga ne obide prej usmilenje?

(Dalje prihodnjič.)

NAGELJČEK.

V soboto v mestu je semenj,
nabil bom dva mošnjička,
po beli cesti tjekaj šel
in kupil si konjička.

Sto zlatih kronic zanj bom dal
in grivico mu črno
povezal v kitic tenkih sto
z vrstico bom srebrno.

Pa dirjal bom skoz tri vasi,
skoz tri vasice bele
in ukal bom in vriskal bom
in podkve bodo pele.

Pa marsiktera bo dekle
za mano govorila:
„Ta mora biti fantič moj,
le jaz ga bom ljubila.“

In jaz bom dirjal v tri vasi,
črez tri zelene griče,
pa z nageljčkom se bahal bom
in dražil z njim dekliče.

Jaz pa bom dirjal v našo vas;
tam konjič bo zahrkal;
pri hiši beli sred vasi
na okno bom potrkal.

Skoz okence se bo dekle
sklonila in zardela,
utrgala bo nageljček
za trak mi ga pripela.

ROŽENKRAVT.

Gredó mi fantje skozi vas
pa v jasno noč pojó naglas.

In v mesec preko vse vasi
zalajajo hripavi psi.

A fantje mi naprej gredó,
veselo vriskajo, pojó.

Le jeden ni šel vasovat,
le jeden ne na slamo spat.

Pri ljubici je kraj vasi,
kjer žalosten ji govori:

„Ko jutri mašo odzvoni,
njegova boš, njegova ti.

In njega le ljubila boš
in name pozabila boš.

Bogata ti, a reven jaz
in tuj bo zate moj obraz.

Pa roženkravta ne boš več
pripela mi za trak rudeč.“

„Oj, tiho bodi, fantič moj,
moj roženkravt je vedno tvoj.

Zalila bom ga vsaki dan
in skrbno bom pazila nanj.

Če sama bom, pa pridi ponj,
o, saj ne prideš mi zastonj!“

ROŽMARIN.

Cvete dekletu rožmarin,
oj, rožmarin zelen.
Ne našel bi v deželah treh
fant goršega noben.

Oj, cveti, cveti rožmarin
in duhti skozi vas!

Pod okno pride fantič zal.
„Zdaj moram v boj krvav.
Daj rožmarina lepega
še šopek mi v pozdrav.

Ko puške bodo pokale,
nate mi bo spomin.“

In dekle v oknu skloni se,
vršič utrga mlad,
pa solzna vsa ga fantiču
pripne za gumbič zlat.

„Nà, rožmarinček, fantič moj,
ker ljubim te srčno . . .“

Pa slanica mrzla pala je
na širno, širno plan
in v jutru bil je rožmarin
na oknu ves požgan.

Oj, jokaj, jokaj, dekle ti,
oj, z Bogom rožmarin!

Ko bil je rožmarin požgan,
zadele kroglice tri
v srce so fanta in vršič
mu pal je v črno kri.

Oj, sijaj, zlato solnce ti
na mrtvi rožmarin!

R. M. Vojanov.

ŽRTVE ZLATA.

Spisal Jos. Jeranov.

(Dalje.)

Kam si se izgubil?“ je šepnila Olga dr. Orlu, prišedšemu v sobo. „Bled si, — ali si bolan?“

Orlu se je zdelo, da se je porodilo to vprašanje nekje na površju njene duše: nekaj priučenega, mrzlega je dihlo iz njenih besed.

„Šel sem si nekoliko hladit glavo; — zunaj je prekrasna noč.“

„Ali sta že ponehala burja in metež?“

„Jasno je kot riblje oko, in luna je pravkar vzšla na obzorju.“

„Bo vsaj prijetnejša vožnja. Kdaj prihaja najin vlak?“

„Črez dobro uro se posloviva.“

„Oh, Gojmir! . . .“ je dehnila in nežno stisnila ženinu roko.

Vznemirjen se je ozrl nanjo. Bilo mu je, kakor da gleda danes prvič na to suhljato, v šumečo svilo zavito telesce.

Njene oči so na široko utripale: bile so sivoprižaste barve, kakor plitva krnica, ki sije skozi njo ponekod že dno. — Radi globokih očesnih duplin se je videl nos nekoliko presamo-stojen sredi drobnega lica. Ustnice so bile nagubane, vendar črešnjevordeče, — a suhe, mrzle . . . Nad nizkim čelom je bila navrhovaten kôpa bujnih, izvanredno bujnih las, žarečerdečih in valovito zakrivajočih gornjo polovico majhnih ušesc, ki sta se v njih iskrila dva briljanta čarovitega bleska.

In v ta briljanta je uprla poštarica, sedeča blizu neveste, svoje oči ter pošepetala svoji sosedu:

„Kaj ne, prekrasne uhane ima! . . . Kakšen ogenj krešeta kamena! . . . Pa da se je stari škrtljavec osokolil za tolik izdatek!“

„Kaj, ali ne poznate Strgarja? Stavim, še v doto ji bo zaračunil teh par stotakov . . .“

„Stotakov, stotakov — bežita no!“ je posegla v šepet črez mizo se nagnivša notarka; „ali res verjameta, da sta briljanta prava? Sama baharija to, pa nič drugega, vam rečem. Strgarjevi — pa briljanti, ah, kaj še!“

„Pa zakaj ne? . . . V tako važnem trenutku kakor je poroka, se je pač tudi Strgar toliko omečal, da je posegel globlje v mošnjiček!“ je

pripomnila poštarica ter si popravila lasni koder, ob katerem se ji je iskril uhan z drobnim biserom.

„Morebiti so uhani darilo ženinovo“, je pristavila poštarčina sosedu.

„Pojdite, pojdite, saj še svojih dolgov ni plačeval!“

„Ah, kaj dolgovi! Da bi bil plačal vsaj pogreb za Dolničarjevo!“

„Niti tega!? . . . Pa je res grdo napravil! Revico kar tako pustiti . . .“

„Boste videli, bo se mu še utepalo, bo . . .“

Na skrajnjem koncu mize je tedaj nekdo potrkal ob kozarec; a to znamenje ni imelo posebnega uspeha: le nekateri razgovarjajoči se so utihnili.

Izza mize pa se je vzpel dolgočasni pristav Megla.

„Dovolite tudi meni, gospoda slavna“, je pričel zanosno, „da izgovorim s svojega stališča nocoj nekatere besede v čast srečni obitelji, ki utripljejo danes ž njo srca vseh nas v neizmerni radosti, ki utripljejo ž njo srca vseh navdušenih sinov naroda našega . . .“

„Pika! . . . Črta nastranska!“ je siknil njemu zbočki sedeči notar Srtina in ga dregnil v nogo. Slavnostnih govorov ni mogel trpeti.

„Gospoda slavna! Jaz govorim s svojega stališča, in moje stališče je široko, obširno, kakor je obširen narod, ki sem iz njega vzrasel . . .“ — tu je pomencal s svojo nogo, podobno loparju, ki vsajajo ž njim poprtnik — „s tega stališča torej naglašam, da sta se danes naposled združila telo in duša našega naroda . . .“

Ko je zaslišal dekan, sedeč blizu srede mize, izmed šundra besede „telo in duša“, je menil, da razpravlja govornik teološko vprašanje; pozorno je uprl torej svoj dobrodušni pogled v govornika Meglo, sklenil roki in se naslonil v svojem stolu.

Megla pa je navdušeno nadaljeval:

„Telo in duša našega naroda sta se danes poročila, pravim! Ni li slavnoznani Strgarjev dom tisti vir, ki daje življenje našemu mestu, našemu narodu? . . . Z njegovim denarjem uspevajo naše posojilnice, njegovi novci so oživljajoča kri našim društvom, njegova z zlatom in srebrom okovana pest podira naše potitične nasprotnike v prah in

FERDO VESEL:
ŠTUDIJA.

pepel . . . In z drugega stališča: — gospod doktor Orel! Ni li on duša našega naroda?! Kdo je prvi govornik v naši čitalnici? — Dr. Orel! . . . Kdo povzdiguje svoj glas na političnih shodih? — Dr. Orel! . . . Kdo bi nam pisal v časnike vvodne članke, oklice itd., da nimamo dr. Orla?! . . . Dà, dà, on je duša našega naroda, našega uma svetli meč! . . . Gospoda, tudi jaz orjem na polju prosvete, toda našemu slavljencu ne segam niti do gležnja! . . .“

„Preklja rogovilasta! Saj si trikrat daljši, nego on!“ je bleknil notar in prasnil v hudoben smeh.

„Gospoda slavna! Postavimo se na višje stališče! . . . Čast, komur čast! — Kako se je zbralo toliko krvi v osrčju našega naroda? . . . Na kakšen način se je tako lepo izredilo njegovo telo? . . .“

„Nehaj že vendar metljati, gobezdalo!“ je zagodrnjal Srtina in uščenil Meglo v suho stegno.

Megla se je bolešno ozrl s svojega višjega stališča na nadležnega tovariša, položil je roko na tisto mesto, kjer ga je skelelo, in nadaljeval:

„Gospod Strgar je imel nekdej prazno dlan, pa bil je maren kot čebelica, in do svojega bogastva se je prebil le z jekleno delavnostjo, mravljinjo vztrajnostjo. — Prav kakor pravi pesnik:

Lani je slepar — — —“

Megla je tiho jeknil in pogoltnil drugo polovico stiha. Toda hipoma se je izčajmal in citiral dalje:

„Lani je sodar starino
še prodajal, nosil škatle,
meril platno, trak na vatle,
letos kupi si graščino . . .“

Razjarjen ga je v tem hipu ustavil sosed in potegnil s tako silo na stol, da je zaječal v svojih sklepkih, hkratu pa je zaklical notar:

„Dobro! Slava poročencema!“

Bila je Meglina sreča, da niso gostje poslušali z večjo pazljivostjo njegovega govora. Hrupno so se pridružili notarju, trkali in vpili:

„Živela! Na mnoga leta!“

Oče nevestin, veletržec Strgar, pa je moral nekaj malega ujeti v svoja ušesa: v njegovih jastrebjesivih očeh se je zaiskrila jezica, da sta se izbočili ustni v mrčavo šobo. — A le za hip. V prihodnjem trenutku se mu je srce že zopet širilo v objestnosrečni zavesti, da ima zeta, ki mu ga daleč okoli ni enakega.

In važno se je dvignil s stola ter dostojanstveno trčil celó z Meglo...

Kmalu nato sta se ženin in nevesta poslovila; odhajala sta na ženitvansko potovanje, ki sta se ga namenila uživati vsaj dva, tri mesece.

Svatje so ostali še dolgo skupaj; saj niso bili vajeni, da bi stari žulec Strgar večkrat skrbel tako potratno za želodec „celokupnega naroda“.

Že je lezel mesec za pogorske gredlje in na izhodu se je že breckalo, pri Strgarjevih pa se je še vedno papivalo „dražestni dvojici“, „zaslombi slovanske lipe“, „svetli zarji slovenskega dneva“...

V kupeju II. razreda pa je dremala nevesta na blazini, a dr. Orel je strmél skozi okno na sive kraške pečine.

II.

... Časi so minoli,
ko sem ljubil blede smrt,
sedaj pa ljubim tebe,
o juga solnčni vrt!

Kette.

Dr. Orel in njegova nevesta sta si bila izbrala najkrajšo pot preko Lombardije. Pomudivši se le nekaj dni v znamenitejših krajih, sta brzela naravnost k svojemu cilju — na francosko Rivièro.

Po laških mestih sta se bila namenila ostati dalje časa, vračaje se domov, a prve tedne sta hotela preživeti na obalih Sredozemskega morja, predvsem v Nici.

Misel, da bi presanjala prvi čas svojega zakonskega življenja na divni Rivièri, se je bila porodila pravzaprav v glavi Orlovi, ki ga je že itak dalje časa vleklo v te kraje, — toda tudi Strgarjevim je bilo to prav po volji, zakaj Olga je že nekaj let sem bolehala in zdravniki so ji morske kopeli najtopleje priporočali...

In tako je to potovanje na Rivièro združevalo za Olgo prijetnosti s koristjo...

Vendar, kar je bilo prijetnega za mlado ženo, je bilo kmalu vse pri kraju... vsaj medenih tednov je bilo kmalu konec.

Ne da bi se morda s soprogom že kaj sporekla! Toda tiste sanje, ki so ji rojile po glavi, dokler je še samevala v očetovem domu, vse tiste slike, ki jih je pričarala njena bujna domišljija, ko je čitala ali pa slišala o prvih rajskih mesecih zakonskega življenja: vse to se ji je kar prve dni razpršilo — v prazen nič...

V njeni glavi so se vkorenili o zakonskem življenju prav isti nazori, kakršnih nahajamo pri nevestah, ki so se do svoje poroke držale izvečine le očetovske hiše in ki so jim malenkostne zabave in sentimentalno-romantiški navdahnjeni romani edini vir njih omejenega življenjskega naziranja...

Opojno veselje, ki se bo v njem topila prve mesece po poroki, razkošna ljubezen, ki napolni vse njeno jestvo, dokler se ne poprime resno gospodinjstva, — po teh opojnih mesecih pa umna briga za dom, prepletena z rajskosladkimi urami prvih mesecev: to bi bila površna slika, kakršno si je ustvarila Olga v svoji domišljavi glavi. —

Toda že prve dni, ki jih je preživela s svojim soprogom v Nici, je uvidela, kako silno, silno se je bila varala.

Dokler sta se še vozila po železnici in sedela v kupéju, se je tolažila vedno, češ, kadar prideva iz tega dima, kadar se odpočijeva v mirnem hotelu, bo vse drugače.

Pa nikakor ni hotelo biti drugače, kljub temu, da sta že nekaj dni stanovala v elegantni sobi, urejeni z vsem modernim komfortom, ki ga je nudil elegantni „Hotel de France“, impozantno se dvigajoč v bližini svežo sapo dihajočega „jardin-publica“ ob avenue Masséna.

Med dušo Olgino in Gojmirovo se je odpirala zevajoča globel, ki ni dopuščala, da bi se te dve bitji združili v mogočen akord prave ljubezni.

On je bil navajen z vso slastjo sprejemati nove vtiske, ki mu jih je nudila izpremenjena okolica, njegova duša je bila suha goba, ki je hlastno vsrkavala vse novo dojme...

Njeno duševno obzorje pa, že itak ne preveč obširno, je bilo ovito v nekako opolzlo kopreno tesnosrčnosti, skozi katero je le iztežka prodrlo, zanimanje za kak predmet, če se ni tikal naravnost njene osebe same.

A posebno je nedostajalo njej tega, kar moške v največji meri oduševlja ob strani ženskih, kar daje ženi isto omamljivo, neprodimo

atmosfera, ki z neodoljivo silo priklepa moške na nekaj, kar njih duša pogreša: — Olga ni umela, z globokim čuvstvom se uglasbljati v situacijo, — njeno oko ni bilo navajeno, razbrati fino niansiranih tint očarujočih predmetov, mimo katerih uhaja navadno pogled moških v daljavo, — njena duša je bila sploh plitva, da se je videlo z lahkočo na dno . . . a moški ljubijo globoke vode — če tudi omejene, skromne površine — oni ljubijo tolmune . . .

Prav kakor je med njunima dušama zevala nepremostljiva globel, prav tako sta si bila po svoji zunanosti živo nasprotje: on zdrav in svež, očarujočega lica, elegantnega stasa in prikupljivega kretanja, — ona velega, slabotnega telesa, natičkana in pobarvana, a vrhutega še bolehnega . . .

Ako se ozremo poleg tega še na nagibe, ki se je vsled njih uklonil dr. Orel v zakonski jarem: tedaj je bilo pač povsem naravno, da so prinesli medeni tedni Olgi veliko razočaranje.

Prve dni svojega prebivanja v Nici sta prežila novoporočenca — kakor je že to sploh navada — s stopicanjem od zanimivosti do zanimivosti, od cerkve do cerkve, od spomenika do spomenika, z rdečo knjižico „Guide de Joanne“ v roki.

V Nico sta bila prišla začetkom sčena, torej prav ob času, ko je zimska sezona najživahnejša. Življenja in drvenja je bilo na vseh koncih in krajih: Olgi se je kar motilo po glavi v tej pisani družbi, Orlu pa je poskakovalo srce in lice mu je gorelo od prijetnega iznenadenja.

Jutranja pot jima je navadno bila na „Promenade des Anglais“, kjer se je zbirala dopoldne v dolgi aleji vitkih palm vsa haute-volée niške kolonije tujcev, naslanjajočih se ob pogledu na smaragdno morje in srkajočih mehki, balzamski vzduh v šireče se prsi.

Popoldne sta hodila poslušat koncerte v „Jardin d' hiver“, v velikanski „Casino municipal“, ali pa zopet na prošet v „Jardin public“, kjer sta sedé ob viru, v skalo vsekanem, iz hladne, umetno prirejene skalnate špilje motrila zibajoče se valčke ribnika in gledala po gladini se vozeče labode.

Na večer pa sta zahajala v „Théâtre du Casino“, — v café-bar na „Jetée-Promenade“, smelo železno stavbo, stoječo na pilotih povsem nad morsko gladino, ali pa poslušat chansonnette v „Eldorado“.

Ko sta pa parkrat ubrala pot na visoko, na skali čepečo „Terrasse du Château“, odkoder so nekdanj pokali laški topovi po neprijateljih, bližajočih se sém po morji, — ko sta priredila celó izlet do zvezdarne na Mont Gros, vračaje se črez „Quatre Chemins“ in Villefranche: tedaj je bilo

Olgi zadosti; oslabela je tako, da se ji je že zdel skrajni čas, da začne počivati in se zdraviti z morskimi kopelmi.

Odsihdob je Orel navadno sam hodil okrog, posebno če se je bil namenil na daljše izlete.

Nekega dne se je bil odpravil že zarano na pot v skalnato gnezdo Eza, oddaljeno le dve železniški postaji od Nice, kjer se je bilo nadejati najlepšega razgleda, kakor je obetal „Guide de Joanne“. — Pot se mu je curkoma vlival po razbeljenem čelu, ko je lezel po strmém potu med sivim pečevjem . . . Prav pogostokrat je obstajal, gledajoč globoko pod seboj „La Petite-Afrique“, ki napravljajo zares vtisk, kakor da je čarobna moč izrezala oazo v srednji Afriki in jo prilepila tu sem ob sivo skalovje . . .

Zamišljal se je v davne čase, ko so še drzo-viti morski gusarji izletavali iz tega orlovega gnezda — stare Eze — po svoj plen . . . uglobljal se je v ono dobo, ko so Saraceni gospodovali na ponosnem gradu, ki je že davno razpadel v razvaline — in kdove, če niso nekdanj celo Feničanje darovali na onem nebotičnem mestu svoji boginji Isidi — utapljal se je v trenutke, ko so Rdečebračdčevi „Landsknehti“ drzovito plezali po teh čeréh, ne brigaje se za smrt, ki je drvila napadov-alce kupoma v nedogledno globočino, in kako je naposled razpadla „nepristopna“ Eza v prah in pepel . . .

Ko je bil dr. Orel dospel naposled, v misli zatopljen, v skalnato vasico Ezo, je zavel sem od hribovja Estérel silen hlid; izza hrbrtancev bližnjih gora so se prikradle sive megle, in „Tête-de-Chien“ je bil videti, kakor da je odprla pasja glava svoje žrelo ter da puha iz svojega golta svinčenosive oblake.

Ker je Orel slutil, da se zbira nevihta, je krenil nemudoma nazaj.

In ni se motil: preden je še dospel do postaje, je že bil moker.

Za tisti dan so se mu načrti povsem izjalovili; izpod neba je vtilovalo ves dan, da se človeku ni ljubilo prestopiti praga . . .

Orel je ostal vsled tega doma do večera in mračne, otožne misli so se mu podile po glavi.

Ker mu je bilo naposled že postalo v sobi prepuščobno, jo je krenil iz drugega nadstropja v salon de conversation, ki se je nahajal au rez-de-chaussée.

Pravkar je bil stopil na mehki kovez v hodniku prvega nadstropja, ko se mu je ujelo v ušesa nekaj rezkih, ostro naglaševanih besed, ki so prihajale od nekod . . .

Postal je nehote in prisluškaval . . .

Tretje dveri po hodniku na desno so bile malce odtrznjene, in od tam se mu je zdelo, da je prihajal šunder.

„Vi nama zrasete črez glavo! . . .“ je zazvenel metalichen ženski glas vnovič.

„Lepo vas prosim Pierre! . . . ne povzročajte škandalov! . . .“ je zavibriral drug, nežnejši, mečji glas; — prihajal je očividno iz mlajšega, blažje ubranega ženskega organa.

„Outre! . . . coume avès di? — dèscut!* — dèscut! . . .“ je zahreščal v provensalskem žargonu neopiljen moški glas.

„Ah, saj jih dobite, vaših „ècu“ . . . polno grmučo jih dobite — ma foi . . . če Bog da! . . .“ je tolažil mlajši ženski glas, vzbibano se tresoč . . .

„Mai, ounte anarai quère dèscut!? . . .“ je povdaril moški bas, v nekako bolj melodično ubranem decrescendu.

„Ne skrbite zato, Pierre! . . . To je najina briga! . . . Polne žepe vam jih namašimo! . . .“

„Dèscut? . . .“

„Seveda, dèscut . . . dèscut! . . .“

Brzi koraki so se zaslišali od znotraj proti vratom . . .

Pomenkujoča se trojica je bila menda pripravljena za odhod, in je tudi bašti vsled tega pustil kdo vrata napol odtrznjena.

Prisluškujoči dr. Orel se je bil zdrznil in nato naglo odkorakal nizdolu.

V pritličju, poleg bureauja, pa je obstal ter si začel počasi prižigati smotko.

Hotel si je ogledati neznance, ki so stopicali po stopnicah njemu v sled.

Prva je prišumela elegantna dama, precej obilnega telesa, vendar v kljub temu še vedno očarujoče zunanosti. Umela je gotovo prav dobro tisto umetnost v oblačevanju, lepoticenju in sploh „podpiranju narave“, ki dela tudi že bolj priletne žene prikupljive, in katero je uporabljala svoje

* Escu (fr. „ècu“) je novc za 5 frankov.

dni Madame de Maintenon, ki je navzlic svojim 43 letom znala očarati Ludovika XIV.

Za njo je stopala prožnih korakov gospica v najlepšem cvetu svojih let. Bila je očividno hči starejše dame; vsaj njene slične poteze v obrazu so razodevale to . . . Oblečena je bila bolj temno, gotovo radi dežja, ki je lil zunaj. Izza priprosto prikrojene obleke so se črtale divne forme njenega vitkega telesa.

Po stopnicah grede, si je popravljala pajčolan na licu.

Neko temno vznemirjajoče čustvo je zadrževalo v Orlovem srcu. Kar prvi hip je sicer zaznal, da je gospica krasna brunetka, očarujočega lica, a za posameznosti se vzlic temu ni utegnil zanimati: njegov pogled se je vsesal le v njene temne oči, ki je bilo skrito nekje globoko v njih nekaj nepojmljivega, neka velika zagonetka —

Orel je vedel, da nikdar ne razreši temne skrivnosti na dnu globokih oči prelestne tujke, a čutil je vendarle, da se dviguje v njem živo zanimanje za te očarujoče, skrivnostne oči . . . slutil je, da mu te oči ne izginejo nikdar iz spomina.

Čokat Provensalec, sajastih, tuintam že s srebrom pretkanih las in kakor smola črnih, lisičje pogledujočih oči je spremljal dami.

Napravil je vtisk, kakor da je njun cicisbeo . . .

Vsi trije so vstopili v zaprto kočijo: komaj slišno je zabrnal kavčuk na kolesih po opolzlem, mokrem tlaku . . . in izginili so ob ovinku na „Quai Masséna“.

Dr. Orel je bil vznemirjen . . . njegova radovednost je bila napeta . . .

Ker je bil prav poleg bureau hotela, je vstopil in povprašal po pravkar odhajajočih tujcih.

Izvedel je, da je zabeleženo v knjigi tujcev: „Éveline baronica de Villabianca s svojo hčerjo Violette, in pa njih spremljevalec, Pierre Torchboeuf.“

Dr. Orel je pustil „salon de conversation“ in se vrnil v svojo sobo.

(Dalje prihodnjič.)

MLADI DNOVI.

Počasi, s solnčno-jasnimi očmi
so vstajali
so rajali
krog mene mladi dnovi.

In smehi žametastih rož
so zazveneli,
in za gorami tam nekje zvonovi
so rádostno zapeli . . .

Ti moja duša, kaj se še spominjaš,
kje včasih si prebivala,
ko si z ljubezni sveto čašo
prijateljem napivala?

Nič več in nikdar več:
kerub je svoj strašeci meč
zamahnil
in vrata v sveti paradiz
za vekomaj zapahnil.

B. Julijan.

HANS TÄGER:
V GOZDU.

POZABLJENA KNJIGA VALVAZORJEVA.

Spisal P. pl. Radics.

Valvazor je napisal poleg svojega ogromnega dela „Ehre des Herzogtums Krain“ tudi še mnogo drugih zanimivih knjig, ki pa so se tekom let večinoma pozabile in poizgubile. Le marljivemu in vztrajnemu raziskovanju se posreči včas, najti kako tako dragocenost ter jo oteti pozabnosti.

Naj mi je dovoljeno opisati tako knjigo, ki je bila doslej pozabljena — izgubljena.

To krasno delo so „Ovidove metamorfoze“. Baron Valvazor je dal zanje napraviti na svojem gradu Bogenšperku bakroreze. Izvršili so jih umetniki, ki so sodelovali tudi pri njegovem največjem in najznamenitejšem delu.

Snov „Ovidovih metamorfoz“, tega neprecenljivega in neizcrpnega zaklada starodavnih pripovedk od stvarjenja sveta pa do dobe živahnega pesnika, ta snov je s prepородom humanizma iznova začela živo zanimati pisatelje in umetnike.

Francozi, Nemci in Italijani so si, tekmovaje med seboj, prizadevali, da seznaniijo svoje narode s tem krasnim delom velikega Rimljana. Bibliografija od 16. stoletja naprej navaja že precejšnje število ilustracij k „Ovidovim metamorfozam“.

Ta ilustracijska dela pa se ločijo med seboj na dve vrsti. Nekateri slikarji so ilustrirali tekst pesni, drugi pa se omejili samo na ilustracijo posameznih, izbranih basni, pod podobo pa so zapisali pojasnilo v vezani ali nevezani besedi.

K zadnjim pripada tudi umetniška publikacija Valvazorjeva; ž njo je hotel seznaniti svoje rojake z malodane najboljšim proizvodom rimske literature.

ŠTIRJE ELEMENTI.

Valvazorjeva knjiga „Ovidovih metamorfoz“ — nekdanja last knjižnice barona Erberga na Dolu, sedaj v deželni muzeju kranjskem — je iz leta 1680. Vezana je v rjavo usnje (mala četrt) in ima 96 bakrorezov v velikosti 13 : 8 cm. Pod vsakim bakrorezom je v eni vrsti latinsko označenje basni, v drugi vrsti pa nemško pojasnilo v Valvazorjevih verzih.

Naslovni list ima kot obrobek ilustracijo Aristotelovih štirih elementov: vode, ognja, zraka in zemlje. Glej sliko. Posvetilo v latinskem jeziku se glasi v prevodu: Volku Engelbertu, državnemu grofu turjaškemu, vojvodi kočevskemu, gospodu schön- in žužemperškemu, najvišjemu dednemu deželnemu maršalu vojvodine Kranjske in Slovenske marke itd. poklanja „Ovidove metamorfoze“ v znak svoje najponižnejše vdanosti, svojemu milostivemu zaščitniku Ivan Vajkard (baron) Valvazor l. 1680. Tik pod tem je grb Turjačanov. Naslovni list nosi tudi pripombo, da je umetnik Andrej Trost izvršil bakroreze na Bogenšperku. Razun njega, ki je bil glavni umetniški sodružnik Valvazorjevih del, je sodeloval tudi Matija Gražar — umetnik, ki je izvršil zgodovinarjev portret za „Ehre des Herzogtums Krain“ — in še dva druga, ki pa sta označena le s svojimi začetnicami: M. S. in A. S. E.

Na str. 2., ki sledi neposredno naslovnemu listu, se začne metamorfoze. Začetek tvori basen o stvarjenju sveta iz prve knjige: „Rerum distinctio“... Tu so stih: „Diß gantze Rund hat Gott gemacht, aus einem Klumpen aufgebracht“. Ilustracija kaže sledeče: Jupiter stoji na krogli, predstavlja joči kaos, ter razločuje štiri elemente. Sledeči dve strani nam predočujeta: „srebrno“, „bakreno in „železno“ dobo. („Zlate dobe“, ki jo v drugih ilustracijah predstavlja raj, v tej knjigi ni.) Srebrna doba nam kaže poljedelca, ki rahlja z lopato zemljo. V bakreni in železni dobi se nam kažejo prizori preganjanja in moritve: „Krieg und Streit und alles Herzeleid“.

Na 5. strani poskušajo velikani osvojiti si nebesa, toda Jupiter jih sprejme s svojimi gorečimi bliski, iz njih krvi vstaja nov človeški rod.

S to podobo smo sredi metamorfoz, ki jih je Goethe tako goreče zagovarjal proti Herderju, češ „da ni nič veselejšega za

mladostno fantazijo, kakor če more biti v družbi bogov in polubogov kot priča njih dejanja in nehanja.*

Naslednja podoba nam kaže, kako je požgal Jupiter hišo Lykaonovo ter izpremenil njega samega v volka.

Svojo ljubljeno Jo izpremeni isti bog v kravo ter ji določi Arga za pastirja. Merkur pa zaziblje Arga v sladko spanje, ga ubije in reši Jo. Več nadaljnjih listov napolnjuje Phaëtonova vožnja v solnčnem vozu in njegov padec iz zračnih višav.

Nadaljnje ilustracije metamorfoz imajo sledeče suжете: Calisto postane ozvezdje medveda; Jupiter v podobi bika ugrablja Evropo; pogin Pyrama in Thisbe; Juno hujska furije proti Inu; Atlas postane gora; Plutonova ljubezen do Proserpine; Ceredina hči kot martinček; Ceres izpremeni Lynce v risa; Jazon ugrabi zlato runo; Medea pričara Aesonu novih moči; Herkules ubije triglavega Cerbera; Ikarov polet v višave; Orfej s svojo čudatvorno harpo itd. itd. do prizorov pred Trojo in do Romula. Vrsta podob se končuje z umorom Julija Cezarja, „der nach dem Tode ward ein Comet!“

Izmed teh 96 bakrorezov so nekateri polni idealnega zanosa in fine izpeljave; nekateri pa čisto priproste in prozaične sestave, kakršen je bil ravno dotični umetnik.

Razun naslovnega lista, ki je izdelan v pravilnem renesanškem slogu, bodi nam dovoljeno natisniti še dve umetniški podobi Valvazorjevi za poskušnjo in kot nasprotje njima v bistvu in izpeljavi naj pridamo še lesorezno ilustracijo iz začetka 16. stoletja.**

* Goethe: Aus meinem Leben Wahrheit und Dichtung.

** Po fotografiji J. Kotarja.

VALVAZOR: ATALANTA IN HIPPOMENES.

VALVAZOR: NARCISSUS PRI STUDENCU.

Ena teh poizkušenj — 20. stran pri Valvazorju — ilustruje basen o Narcissu, izpremenjenem v cvetico. (Ovidovih metamorfoz III. knjiga, VI. basen, stih 402.—510.). Pripovedka o Narcissu, ki je dala snov tej pesnitvi, je obkrajem ta-le: Narcissus, sin vodne boginje Leiriope, je slovel radi svoje nenavadne telesne lepote. Vila Echo in ž njo tudi druge device so si zaman prizadevale, da bi pridobile njegovo ljubezen. Tedaj pa je prišla maščevalka vsake ošabnosti, Nemesis, ki mu je vdahnila neskončno samoljubje. K nesreči je zagledal v čistem studencu svoje lepo obličje in se zaljubil sam vase, da se ni mogel več ločiti od tega pogleda. Polagoma je nagnil glavo, zgrudil se in smrt mu je zatisnila oči, ki so videle le lastno lepoto. Ko so iskali njegovo truplo, našli so na trati ob studencu rumeno cvetko z belimi lističi...

Jedro bajke pa ni nič drugega — tako trdi Wieseler v svoji duhoviti in učeni razpravi o Narcissu* — kakor zgodovina cvetke istega imena, cvetke s prijetnim in močnim, opojnim vonjem. Ta lepa cvetka ljubi vodo in poveša svojo čašico. Zato stoji ali sedi lepi mladenič Narcissus ob vodi ter se ogleduje v njej prav tako kakor cvetica. Ogleduje se in ogleduje polagoma veneč, dokler ne izdahne kakor cvetka. O mladeniču Narcissu pravijo, da je prišel ob veliki vročini k vodi. S tem hočejo povedati, zakaj si je zaželel hladila. Da pa je Narcissus lovec (kot tu) ali pastir, za to govori dejstvo, da navadno pohajajo lovci in pastirji največ po logih in poljanah.

Na Valvazorjevi podobi s to ji Narcissus ob studencu, medtem ko pripoveduje Ovid,

* Narkissos. Eine kunstmythologische Abhandlung nebst einem Anhang über die Narcisse... Göttingen 1856.

da je sedel poleg vode v smislu starih podob, ki so jih smatrali učenjaki za vzorce „Ovidovim metamorfozam“. (Primerjaj med drugim veleznimimi članek Wundererjev: *Acta Semenarii Philologici Erlangensis*, Leipzig 1891., V. p. 158—225.)

Narcissus sedi ob vodi — kolikor mi je znano — v dunajskih ilustracijah Ivana Viljema Baura k Ovidovim metamorfozam iz l. 1641.;* dalje v krasni francoski izdaji: „*Les Metamorphoses d'Ovide en Latin et en françois*, MDCCXXXII“;*** ter v istotako krasni izdaji metamorfoz „družbe na Dunaju“ iz l. 1791. (Rodbinska knjižnica grofa Barbota, ki mi je prijazno dovolil uporabiti jo.)

Poleg vode klečečega Narcissa pa nahajamo v prej omenjeni benečanski izdaji metamorfoz Rafaela Regiusa iz l. 1521.,*** katero podobo prinašamo v reprodukciji. Na mali podobici (8,5/6 cm) se vidijo tri faze Narcissove pripovedke; na levi je zaljubljena vila Echo, v sredi klečeči lovec Narcissus, spenjajoč se nad vodo — njegov tul in lok ležita v ospredju na tleh — ne desni pa tri vile poleg trupla Narcissovega, izpod katerega mu je prirastla cvetka narcissa.

Vila Echo na tej podobi se razlikuje od starodavnih v toliko, da je tukaj v objemu Narcissovem, medtem ko gleda sicer izmed vej in se hoče skriti, ko je pobegnil Narcissus iz njenega obližja.

Druga podoba iz Valvazorja — 67. stran — nam kaže arkadsko lovico Atalanto, kosajočo se v

* C. kr. učna knjižnica v Ljubljani.

** C. kr. vseučiliščna knjižnica na Dunaju.

*** C. kr. učna knjižnica v Ljubljani.

RAFAEL REGIUS: NARCISSUS.

brzoteku s Hippomenesom (Ovidove metamorfoze, X. knjiga, XI. basen).

Atalanta, hči kralja Ichoeneusa, je imela mnogo ženinov, toda obljubila se je le onemu, ki jo premaga v brzoteku; premagancu pa je zagrozila s smrtjo. Več predrznežev je premagala za vrstjo. Končno se je oglasil Hippomenes, sin Megareusov, ter jo zaprosil roke, hoteč se kosati z njo v brzoteku. Hippomenesu je bila naklonjena Venera. Zato mu ja dala tri zlata jabolka ter ga poučila, kako naj ravna, da premaga brzonogo Atalanto. Sredi med tekom je spustil Hippomenes jabolka na tla, Atalanta jih je pobrala in pri tem se je zamudila, da jo je snubec premagal!

Telo arkadske lovice je popisal Ovid obširno na drugem mestu svojih metamorfoz (VIII. knjiga, IV. basen; verz 318.) Spona ji drži obleko na rami skupaj, lasje so ji priprosto zviti v naraven voz, na rami nosi tul, v levici lok; obraz ji je nekako moški. Na drugem mestu govori Ovid o nogah Atalantinih in jih ima za primero posebne, nenavadne lepote.

Že prej omenjeni učenjak Wunderer pripominja, da je Atalanta na starodavnih podobah (posebno pogosto na sarkofagih) vedno izpodrecana, da se ji vidijo do kolen lepo oblikovane noge.

Na naši podobi iz Valvazorjevih metamorfoz nosi Atalanta do členkov segajočo obleko z golim poprsjem in golimi rokami do komolcev; lasje pa so ji tradicionalno zviti v takozvan grški voz.

Dolgo obleko nosi tudi v lesorezu benečanske izdaje iz l. 1521. in v amsterdamski iz l. 1732. Po starem vzorcu pa ima na levi nogi visoko dvignjeno obleko v dunajski izdaji iz l. 1791.

Baron Valvazor je pet let kasneje te bakroreze prepustil solnograškemu in ljubljanskemu knjigotržcu Ivanu Krstniku Mayerju v uporabo za njegovo, leta 1685. izšlo izdajo Ovidovih metamorfoz. Ta izdaja je imela 113 podob.

Pri tem so uporabili vseh 96 bakrorezov iz bogenšperškega atelijaja, samo s to spremeno, da so odbili latinsko oznanilo basni in pa nemške verze. Vzlic temu pa so ostali na ploščah ostanki nekaterih daljših črk.

SREČKO MAGOLIČ:
NA LJUBLJANSKEM BARJL.

LJUBEZEN.

Spisala Marica II.

Svoje dni . . . Stojte! . . . To je bilo vendarle malce ranjše, hm . . . takrat namreč . . . takoj v začetku, ko je Bog ustvaril človeka in ga postavil kraljem stvarstva. Priroda je klila v svojih prasilah, vse je bilo sveže in mlado, kopaje se v kristalni rosi in trepetaje od samega življenja v solnčnih žarkih . . .

Niti eno življenje se ni izgubilo, ne da bi rodilo drugega . . .

Prvi dan po stvarjenju, ko je Vsevišji počival, poslal je Svojega angela gledat novi svet . . .

„Prekrasno, prekrasno! Toda izvor mojega bitja, moj Stvarnik, oprosti, ali meni se zdi ta svet mnogo boljši kot vsi drugi, ki so prišli iz Tvoje premodre roke. Le človek je nekako mrtev. Čeprav si mu dal tovarišico . . . in kakšna je! Cel angel . . . Okolo njega vse klije in dije, a on ne ve, čemu živi . . .“

Bog se je globoko zamislil. Nagnil je glavo na Svoje prsi in mrmral v svojo srebrno brado:

„Torej vendar ne pojde brez nje . . . ! Ah, koliko zla bode povzročala!“ In nagnil se je preko sveta, kakor oče nad svojim sinkom v zibel. Lice Mu je pokrila tuga in skrb je gledala iz Njega oči.

Drugi dan pa je zopet poslal Svojega angela gledat na zemljo. Božji sel se je vrnil izmučenega obraza, kajti videl je, da še vedno nečesa manjka. No, on — zgolj duh — ni mogel določiti, česa pogreša.

Tretji dan pa je stopil Bog sam na zemljo.

„Solnce, življenje vseh mojih svetov! Tvoji žarki morajo pronikniti tudi v človeško srce . . .“

In vzel je Bog solnčni žarek, izpremenil ga v ljubezen in solnčnim žarkom je bil odkrit pot v človeško srce!

„Idi in poglej“, je poslal Bog Svojega angela čez nekaj dni na zemljo.

„Gospod!“ je govoril angel — zgolj duh — ko se je vračal z zemlje! „Solnce je vir življenja! In dokler ga Ti ne ugasneš, pričalo bo le Tvojo modrost! Ustvaril si najlepše, najslajše — ljubezen!“

Ah, zakaj se nam srce razgreva in gori, ko ga prošine ljubezen? . . . In zakaj je takrat tako svetlo v naši duši? . . . Odkod nedolžni blesk iz vijoličastih očesec deteta? . . . Odkod omamljajoči svit v čarobnem pogledu ljubice? . . . Odkod grozni plamen iz očesa jeze? . . .

Ljubezen! Kaj bi bila zemlja brez tebe, brez tvoje ogrevajoče luči? —

SV. BARBARA.

Oton Zupančič.

(Legenda.)

Tako pod solncem, kot so tu grobovi,
kjer Silvin spiš — tako bi ležal rad.
Tam izza črešenj mahoviti krovi,
čez Kulpo grad se je zazrl v prepad.

Ne žvenk zamolkli ure polunočne,
ne mirni mesec, čez polje razlit —
poldneva so fanfare svetlo zvočne
budile iz gomile te na svit.

Na glavi slamnik, paličico v roki,
tako si šetal z grička se na breg,
na travi žametni, na jasni loki
sedel si, zrl valov srebrni beg.

Bolj spód te je predročil Spahič stari
na Kranjsko stran — in gledal je zavzet:
„Saj je umrl, hm — kaj še tod slepari?“
No, starec vidi in pozabi spet.

Kot račke so devojke perušale,
konoplje so namakale pojoč,
kot račke so se bele razbežale —
kaj takega si kliknil jim gredoč?

Le stara Manda, ta se ti približa.
„Kaj niste Silvin to, gospod? . . . Moj Bog!“
In trikrat se po vlaški brž prekriža:
„Kaj tira vas po svetu tem okrog?“

„Na Žezlju pri Mariji maše črne,
tri maše črne“ . . . Še končala ni,
on scepeta z nogo in se obrne,
in od takrat zlovoljen večno spi . . .

Ah, Silvin, vem, teh krajev ne pozabi,
kdor se svetlobe njih je nasesal . . .
A jaz — se ne prikažem stari babi,
z devojkami bom rajši kramoljal!

LISTEK.

KNJIŽEVNOST.

„Ilustrovani narodni koledar za leto 1903.“ Uredil in izdal Dragotin Hribar v Celju. Leto XIV. — Ta edini samostojni, velelegantni slovenski koledar ima tudi letos poleg obširnega koledarskega dela poseben zabavni del z životopisi, s povesticami, pesmimi, z zanimivo razpravo in mnogovrstnimi ilustracijami. Životopisi so sledeči: dr. G. Ipavic (s sliko), dr. Fr. Lampè (s sliko), Iv. Nabergoj (s sliko) in Lovro Serajnik (s sliko). Pesniški del so napisali E. Gangl („Asta“), G. Demeter („Na Silvestrov večer“) in Borut („Čebelica“), pripovedni pa so oskrbeli E. Gangl („Moč molitve in trpljenja“), Jos. Homec („Koncem sezone“) in Iv. Škrjanec („Njen ponos“). P. pl. Radics je spisal članek „Novi dežel. dvorec v Ljubljani“. Slik ima koledar več, med temi so posebno lepe „O trgatvi“ (v treh barvah), „Bohinjsko jezero“ Goldensteinov-Šubičev „Prešern“ in „Deželni dvorec v Ljubljani“. Ta lepi koledar toplo priporočamo!

Dr. Iv. Tavčarjeve povesti. V. zvezek. V Ljubljani. Založil pisatelj. Tiskala Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg. 1902. Vsebina: Mrtva srca. Povest. — 4000. Času primerna povest iz prihodnjih dob. Cena broš. zvezku 2 K 40 h, v platno vezanemu 3 K, v polfrancoski vezbi 4 K 20 h. V tem zvezku sta združena dva najboljšejša leposlovna spisa dr. Tavčarjeva. V njima je pisatelj najjasnejše opisal svoje naziranje o svetu, slovenstvu in o naših socialnopolitičnih, prežalostnih razmerah. Obe povesti sta polni sarkazma, ironije in duhovitosti. Odlikujeta se tudi s sijajnim slogom, umetniškim dialogom in krasnimi opisi narave. S pisateljem dr. Tavčarjem in njegovimi spisi se pobavimo obširno, ko izide še poslednji zvezek.

„Ormoški spomini“. Ob petindvajsetletnici ormoške posojilnice in ob tridesetletnici svojega beležništva v Ormožu izdal dr. Ivan Geršak. Ljubljana 1902. Založila ormoška posojilnica. Tiskala Katoliška tiskarna. — Čudna, originalna knjiga! Pisatelj podaja ob svojem notarskem jubileju nekaj obračun o svojem socialnopolitičnem in narodnogospodarskem stremljenju od maturitetnih časov do sedanje dobe. Poroča o svojem obširnem in dokaj uspešnem delovanju pri ormoški posojilnici, pri vinorejskem in kletarskem društvu ter o „Slogi“. S tem podaja hkratu velik kos spodnještajerske politične in gospodarske zgodovine. Vpletel je tudi precej polemike ter

hkratu poizkušal pojasniti namene svojega politikovanja in organizovanja. Kot vesten zgodovinar priznava opetovano sam, da se je varal in bil varan... Nas zanima predvsem književni del te knjige: „Naše šolstvo“, spis nadučitelja F. Vabiča, ki dokazuje, da je šolstvo v ormoškem okraju zadnjih petindvajset let izdatno napredovalo ter se je število šol in učiteljev povsod podvojilo in potrojilo. Zanimiv in točno je sestavljen IV. oddelek: „Književniki“. Spisal ga je izvečine B. Flegerič. Tu je opisano plodovito delovanje pisateljev, rojenih ob Dravi: Štef. Modrinjaka, dr. Št. Kočevarja, Stanka Vraza, Jakoba Meška, Bož. Raiča, Mat. Goršiča, Lovrenca Hërga, Bož. Flegeriča, Iv. Skuhale, dr. Fr. Simončiča, Davorina Trstenjaka, dr. Iv. Dečkota, Fr. Nedeljka, Fr. Rakuše, Valentina Canjka, Ant. Trstenjaka, Fr. S. Meška in R. Vrabla. Vesten literaren zgodovinar najde tu marsikaj novega in zanimivega. Vsi ti, včasih pretemeljiti životopisi so pisani s simpatično živahnostjo. V nekaterih, n. pr. v obširnem životopisu Antona Trstenjaka, je pa nekaj neumestnih osebnih napadov, ki knjigi škodujejo! Poslednji oddelek je odmenjen ljubeznivi črtici Frana S. Meška: „Mladost“ ter pesmim Stanka Vraza in Božidara Flegeriča. Knjigo krasijo 15 portretnih slik, skupin in fotografskih posnetkov zanimivih stavb. Skupiček je namenjen družbi sv. Cirila in Metoda.

Napoleon Iv. Špun-Stržič: Ignis fatui. Zagreb. Po „Moderni legendi“, ki je z dovelj srečnimi potezami označila profil mladega pisatelja v hrvatski literaturi, javil se je zdaj z drugo knjigo, katero je tiskal v malem številu, kakor rokopis, za svoje prijatelje in znance.

Ko je izšla „Moderna legenda“, se je našlo mnogo pisateljevih prijateljev, ki so hvalili njegov talent, njegovo aristokratsko umetnost — našlo se je tudi mnogo škodoželjnih neprijateljev, ki so prav na temelju aristokratske ležernosti in površnosti prorokovali pisatelju skorejšen padec. Ne spadam niti med prve, niti med druge — ne poznam avtorja, sodim samo njegova dela. In kakor je mnogokrat, mislim, da je tudi tu avtor moral bolj pozorno poslušati neprijateljska prerokovanja, kakor pa prijateljsko zažiganje kadila. „Ignis fatui“ je vsekakor nazadovanje — nazadovanje v umetniškem smislu, čeravno se ne da tajiti, da so sama fabula, konflikt in razplet — zelo zanimivi in moderni. Nu, ravno ta stvarica je zahtevala tudi močne umetniške roke, ki bi jo uklenila v čvrste, individualne, ostro omejene in umetniške forme. A

tu je avtorjeva sila omagala. Ali vobče ni bil sposoben, da bi dal fini stvari odgovarjajočo obliko, ali je bil preveč ležeren, preveč nezavesten diletant, s premajhno artistično resnobo. Poznam njegovo „Moderno legendo“ (prvo črtico enakoimenovane knjige) in zato verujem v to drugo eventualnost. Delo „Igne fatui“ v taki formi je res samo „rokopis“ — ali ne rokopis za prijatelje in znanke, ampak za pisateljevo miznico, — prvi načrt, iz katerega bi mogla vznikniti s časom zelo delikatna novela. Tako, kakor je zdaj, uničuje neurejena, neizdelana, skozi in skozi slučajna in nihilistična forma vso lepoto. Konture se prikazujejo, zopet izgubljaajo, zdaj so nespretno grobe, potem zopet preveč fine in manirirane — absolutno nima niti zunanje harmonije, a kaj šele sklada med vsebino in formo. Če pravi avtor: „Imajte milost, grofinjo, prikazati me onoj divnoj dami, čija me krasota iritira“ — potem to diši, kakor odstavek iz budimpeštanskih funtnih romanov — ali aristokratskega parfuma res ni. Ali dalje: „On s tihim vzdahom premjesti jedno koljeno preko drugoga, pak se opet podupre štapom od tamno-crljena višnjevog drva pod pazuhu.“ To bi bil morda biser za nadaljevanje „Kletve nezvestobe“ — ali v fini seksualno-psihološki črtici?! Dunajskemu šmoku bi oprostili ta stavek: „— Tiberije, ti moraš, da me neizrecivo mrziš, kad si kadar tako strašno vriedjati.“ — „Tebe Silvijo?“ — zapita Tiberij Onsky nekako naglo i preglasno, kano da ga je nešto neugodna i posve nenadana zapitala; onda podiže svoj štap od crljene višnjevine i podigavši ga k obrazu, omjeri okom, kano da pomno ispituje, da li se svinuo; napokon ga tobože priravna objeručke i opet se podupre.“ Niti zadnjemu našemu „narodnemu“ pisatelju bi ne mogli odpustiti, da je njegov junak tako zaljubljen v svojo višnjevo palico, tem manj pisatelju, ki hoče, da doseže vrhunec aristokratske umetnosti.

Ne — to je ponesrečeno delo. Ali človek se mora jeziti tembolj, ker ve, da ni moralo biti tako. Sam avtor je dobro formuliral svojo tezo: „Čovjek je kadar tek izvjesnu količinu i izvjestan intenzitet dojmovu podnijeti i iztrošiti fizički. Iza preobilnih i odveć potresnih dojmov dolazi nužno reakcija“, — da jo je dobro izvel, ne bi se mogli neprijatelji smejati, ne bi moral objektivni kritik obžalovati... V. J.

Malorus o slovenskem slovstvu in Prešernu. V izvestjih naših srednjih šol pogrešamo razprav, ki bi se pečale z domačim slovstvom, dasi bi taki spisi zbudili gotovo več zanimanja tudi med širšim občinstvom, ko suhoparne starinsko-filološke študije. Hvaležnejšo nalogo je prevzel in lepih zaslug si je stekel prof. Silvester Jaričevskij, ki je objavil v letošnjem izvestju c. kr. II. drž. gimnazije v Peremišli (Przemysl) kaj simpatično pisano razpravo o našem Prešernu. Naslov se ji glasi: Franc Prešeren, najbiljši slovinski poet. Jogo žitje i tvori. — 31 strani.

V prvem odstavku pove pisatelj nekaj splošnega o slovenskem narodu in njega posvetnem in slovstvenem položenu, hvali Slovence, da oni edini nimajo borbe z narodom bratom in da so „pidnesli svij ljud do veršini nacionaljnogo samopiznanja i podarili sjivoti neoden mogutan talant“ n. pr. Kopitarja, Miklošiča, Oblaka i. dr. — Nato sledi kratek pregled slovstvene zgodovine, katero deli v šest dob: 1. Doba reformacije (protestantska) 1550—1595. — Če že omenja prvi slovenski koledar (1582), bi ne smel prezreti važne letnice 1584, ko je izšlo Dalmatinovo celo sv. pismo in Bohoričeva slovnica. — 2. Doba katoliške pismenosti (1595—1765). — 3. Predromantična doba (1765—1830). Tu je posvečenih več vrstic Vodnikovemu delovanju. — 4. Romantično-narodna doba (1830—1870). Jaričevskij ocenjuje precej natanko delovanje Čopa, Čebeličarjev in pomen Čebelič; Koseskega, Levstika, Jurčiča pa omenja le mimogrede. — 5. Novejša doba (1870

do 1896), kateri je utisnil Stritar pečat svoje samobitnosti. Prej da je vladala večna filologija in pretirano občudovanje narodne naivnosti in originalnosti, predvsem pa da je nedostajalo jake, a modre kritike. Treba je bilo reformatorja: pojavil se je Stritar, mož evropskega svetogleda in slovanskega srca. Pisec omenja nadalje „učencev“ Stritarjevih: Gregorčiča, pesnika elegične in idilične lirike, in Aškerc. „Kontrastom Gregorčiča jest vojovničij, palkij Anton Aškerc“, on da je prvi realisti velikoruskega tipa v slovenski poeziji. Tavčar, Kersnik, Murnik, Govékar — vsakega označi v kratkih potezah. — 6. Doba moderne in koncentracije (od 1896 naprej). Zupančič da je sijajen lirik novejšje francoske čutnosti in vjemnosti, a i rodne dovtipnosti in zadovoljstva z življenjem, Cankar da je feljtonist par excellence s čudovito ritmiko jezika. O avtodafé-ju Cankarjeve Erotike izvedo zdaj tudi Malorusi. Tudi Jaričevskij pravi o Ketteju, da je v svojih motivih najbližji Prešernu in da je speval najkrasnejše sonete slovenske. Aleksandrov (Jos. Murn) da znači povratek slovenskega duha s svetovnega pozorišča v domače okolišče. Ta najnovejša doba je doba koncentracije: deluje se veliko na polju poznavanja vseh slovanskih slovstev.

V drugem odstavku se bavi pisec s Prešernom in podaja o njem najnovejšje in najzanimivejše podatke, tako na pr. da Prešeren na Dunaju ni osebno občeval s Čelakovskim, da se je živo zanimal za tedanji nemški slovstveni pokret, kar se kaže tudi v tem, da so prve balade spesnjene v Uhlandovem slogu; da nam „Slovo od mladosti“ ne kaže Prešerna toliko melanholika ko pravega romantičnega sanjača. Obširnejše riše Jaričevskij odpor sodobnikov proti Prešernu, posebno spletkarstvo Pavškovo. Tudi o Primičevi Juliji nam ve povedati več, kakor beremo v domačih biografijah, seveda ne toliko, ko Korš v svojem obsežnem in temeljitom „predislovju“. Sploh je izbral iz množice dejstev Jaričevskij to, kar je najvažnejše in najznačilnejše, in je vse to sklopil v jasno sliko, tako da razume naše slovstveno gibanje v Prešernovi dobi lahko tudi tisti, ki sicer ne pozna tedanjih socialnih in literarnih odnošajev.

En tretji odstavek, t. j. glavni del razprave, obsega oceno Prešernovih poezij, in sicer poedine pesmi po skupinah, kakor so razdeljene v Jurčič-Stritarjevi izdaji. Čudno je, da je pisec uporabljal to izdajo, saj imamo zdaj novejšje, točnejše, ki se v njih ne pozna Levstikove jezikoslovne pile in o katerih ne moremo reči, da imajo obilno hib, kar trdi Jaričevskij o Pintarjevi izdaji (1900). Izmed „pesmi“ je prevedel v malorusčino Strunam (Do strun), Pod oknom (Pid viknom), Kam? (Kuda?), potem Nezakonska mati (Nezakonna mati) in Pevcu (Poetovi). Vmes pa ocenjuje ostale pesmi, izmed kojih mu posebno ugajata Nezakonska mati in Zapuščena, češ, da sta spesnjeni v pristnem narodnem duhu in da jim je snov vzeta iz narodovega dušnega življenja. In res se je v prevodu Nezakonske matere tako živo vglobil v krasno slovensko dikcijo, da se maloruski prevod glasi dokaj lahkotnejše ko Koršev ruski; saj se Jaričevskij drži veliko vestneje slovenskega besedila, pridržal je celo taisto pesniško mero. Na pr. prvi dve kritici:

Na ščo bulo minji treba tebe,
ljube ditjatko, ditja doroge —
ta molodesenjkij djivčinj,
šče j neobručenij materi?

Batenjko kljali i bili mene,
nenja nad mnoju liš plakali vse:
i svoji mene vstidali sja,
čuži na mene zgljadali sja.

Tudi balade in romance razlaga Jaričevskij po njih vsebini in idejah; Hčere svet (Porada donjki), Judovsko dekle (Židivske divča) in Dohtarja (Doktor) objavlja tudi v dobesednih točnih prevodih. „Moravski trg Lesce“ pač niso Lesce na Gorenjskem, kakor razlaga — menda posneto po Koršu — Jaričevskij pod črto, kajti te Lesce, sosednja vas Prešernovemu rojstnemu kraju, niso trg; tudi judovskih deklet ni v naših vaseh. Sicer pa Prešeren sam misli na druge Lesce, najsi že ime kraja glasi tako ali pa slično; saj jih imenuje „Moravski trg“. — Nato razpravlja o „različnih poezijah“, „zabavljivih napisih“ in „gazelah“. O „novi pisariji“ bi se dalo več povedati, saj je snov te satire tako zanimiva in ideja še danes tako aktualna ko pred 70 leti. Prevod epigrama „Pričujoče poezije“ (Pravdivi poeziji) ne izraža točno prave misli; sploh je pa besedne dovtype težko, včasih celo nemogoče prevajati. Prevod se glasi:

Nam, jak Prešimovim, ličilo — b ta rozvernuti
sja širokoj
Vže odnak vidno z pisenj, ščo za tihonjkij otecj.

Tudi v 1. gazeli si je moral prevajalec izbrati drugačno rimo.

Z iskreno vneto in bistrim razumom ocenjuje Jaričevskij cvet Prešernove poezije — sonete: Prešeren da je mojster soneta kakor Petrarka, izumitelj te pesniške oblike, da je „sonetni venec“ med najkrasnejšimi umotvori te vrste v vsesvetni literaturi. Zaključuje pa: „Ko primerjamo Prešernove sonete s Petrarkovimi, moramo priznati slovenskemu pesniku večjo globino čustva . . . Petrarkovi soneti se odlikujejo pred Prešernovimi le po prenežni, blagoglasni muziki uglajenega, učenega laškega pesnika. Eden ko drugi — sta nesmrtna.“ Za primer navaja prevod sonetov „Zgodi se včasih —“, in „O Vrba!“ Ta globoki vzdih po mirni sreči se glasi maloruski:

O Verbo, doroga moja rodino!
De šče stojitj vîteja mojogo hata,
Koli b bula ne vîgnala trikljata
žažda znanja u svit malu ditinu —

Ne buvbi ja spîznav gîrku godinu,
koli za dobre vse — liha vidplata,
koli i vira v sebe z sercja vzjata
i serce ljuti vihri rvutj bez vpînu.

I čiste serce j ruku robotjašču
menji priněslab žînočka pid paru —
i dolju vznav bi z grošikami krašču,

sudjba že vidvernulab svoju karu —
majno bi ne zveló sja na njinaščo,
svjijatj Marko zberig bi vid požáru.

Ruski prevod Koršev se tu sicer tesneje naslanja na slovensko besedilo, posebno v obeh tercetih je Jaričevskij misli čisto po svoje izrazil, kar pa le priča, da je prevajal neodvisen od velikorúskega Prešerna.

Nato omenja le na kratko vsebino in glavno misel Krsta pri Savici in zaključuje z oceno posmrtnih in nemških poezij Prešernovih. Tu opravičeno trdi, da nemške Prešernove pesni, prevedene iz slovenskih, pričajo, da je bil Prešeren pravi pesnik predvsem v slovenski besedi, da se nemške njegove poezije glase ko nepristne, tuje.

Končno dodaje nekaj splošnih besed o odločilnem pomenu Prešerna v našem slovstvu, da je dal svojemu narodu pravo poezijo, opremivši jo s prekrasnim jezikom in lepo

obliko. „Po Vodnjiku — Prešeren, se po zori — sonce“, izrek, ki spominja znanega Levstikovega granesa „Noč mine, stal na jutri si — Prešeren!“ Taka da je usoda malih narodov, da jih malo poznajo, taka pa je tudi usoda njih najboljših sinov, herojev, pesnikov. Če bi bil Prešeren sin drugega, močnejšega naroda, tedaj bi vedel zanj širni svet, a tako zaide kdorkoliže nehoti v gaj slovenske poezije, tu pa začuje gostolenje slavčev. Bolj ko vsak drugi je Prešeren vreden zavzemati mesto poleg velikih slovanskih pesnikov sodobnikov: Puškina, Lermontova, Mickiewicza, Slowackega. „Nespravedljivo zabutij (= pozabljeni) spivec vzkresne v vinku (= vencu) bezsmrtnoj slavi.“

To naj je kratek referat o jedrnat razpravi maloruskega profesorja. Žal, da sestavki v srednješolskih izveštjih najdejo običajno le malo bralcev; k večjemu če izidejo v posebnih odtiskih, utegnejo priti med širše občinstvo. Tej razpravi pač želimo, da bi se raznanila med maloruskimi inteligentnimi krogi. Sicer pa hoče prof. Jaričevskij sam za to poskrbeti, da dobe i Malorusi našega Prešerna v svojem jeziku, kajti pod črto zagotavlja, da izda sam v kratkem „izbor poezij“ Prešernovih. J. Wester.

Nov zgodovinski roman H. Sienkiewicza. Varšavska „Biesiada Literacka“, czosopismo dla rodzin naszych, kfore czcza i kochaja, có swiete, prawe i czyste“, oglašá, da priinese v l. 1903. najnovejšo zgodovinsko povest H. Sienkiewicza iz časov Jana Sobieskega z naslovom: „Na polu chwały“. (Na polju slave.) Ta novica vzbudi gotovo živo zanimanje tudi med Slovenci. Želeti je, da bi naši založniki prevodov ne bili zadnji pri izdaji tega romana!

Zbrani spisi A. P. Čehova in N. S. Leskova. Ilustri-rana ruska „Niva“ priinese v bodočem letu v prilogah v 16 zvezkih „Zbrane spise Ant. P. Čehova“, ki vzbujajo živo zanimanje ne le zgolj v Rusiji, marveč tudi v tujini; v nadaljnjih 24 zvezkih pa „Zbrane spise N. S. Lěskova“. Onih 12 zvezkov „Zbranih spisov“ N. S. Lěskova, ki so izšli letos, morejo si nabaviti novi naročniki „Nive“ za doplačilo 2 rubljev. Tako ugodne prilike, pridobiti dela dveh najodličnejših ruskih literatov, kakor je sedanja, zlasti Slovenci nismo imeli. Naročnina na tednik „Niva“ znaša za tujino 12 rubljev.

GLEDALIŠČE IN GLASBA.

Slovenska drama. Prva umetnica, ki je v tekoči sezoni gostovala na slovenskem odru v Ljubljani, je bila bivša naša in bivša zagrebška heroina, ga. Z. Borštnikova. Nastopila je v Brieuxovi drami „Rdeči talar“ in sicer v ulogi Jeanette. Lani je igrala isto ulogo ga. Danilova. Imeli smo torej priliko, primerjati dve domači igralki v isti ulogi. Ga. Danilova je predstavljala Jeanetto naravno, neprisiljeno, s preprostimi gestami, prirodno mimiko; hotela je pokazati skromno Baskinjo, v kateri nadvladuje bolj instinkt kot duh, izraziti jo je hotela bolj animalično kot virtuožno. Ga. Borštnikova pa jo je igrala bolj z rafinirano virtuoznostjo, izvitimi finesami ter malone vsak hip zaostreno na efekt. Dejstvo, da ima tudi najpriprostejša ženska v sebi izdaten talent komedijantke, je izrabila ga. Borštnikova do skrajnosti v prilog svojega učinkovanja. Zato pa je glumila vseskozi umetelno in umetno, resnice pa ni dosegla in nas tudi ni mogla prepričati. Ker jej je v afektu primanjkovalo še glasu, ki je veliko bogastvo ge. Danilove, sodimo, da je bila lanska Jeanetta intencijam Brieuxa bližja, dasi jih dosegla tudi ni. Etchepare Dobrovolnega je bil psihološko dobro preštudirana in tudi rutinirano igrana. Mouzon g. Dragutinoviča pa je dokazal

iznova, da ima igralec za seriózne značaje mnogo daru in da je v konverzaciji spreten. V epizodni ulogi se je odlikoval g. Boleška.

„Zaza“, slika iz življenja, ki sta jo spisala Berton in Simon, ima paradno naslovno ulogo, v kateri je gospodična Rückova pokazala vse vrline svojega igralskega temperamenta. Gdč. Rückova je predvsem sentimentalna ljubimka skromnega glasovnega obsega; zato je z Zazo občinstvo presenetila. Odlikovala se je s pravo šansonetsko agilnostjo ter našla pristnih tonov in izrazov strasti, ljubosumja in resignacije. Zazina oseba je središče in steber vse te psihološke študije, in gdč. Rückova se je vzdržala na površju napetega zanimanja vseskozi. Dufresna je igral z elegantno nonchalanco in z gorkim občutjem g. Hašler. Ensemble je sodeloval točno in harmonično. Tako je bila predstava „Zaze“ vsestransko popolnoma zadovoljiva, kar je nemala zasluga režiserja gospoda Liera, čegar Cascart zasluži priznanja.

„Madame Bonivard“, burka Bissona in Marsa, ima namen le zabavati. To je tovarniško delo akriditirane pariške firme, ki producira vsako leto par drastičnih glum brez literarne ambicije. Zafkovanje tašč, ki se slikajo v potenciranostrašnih barvah, je danes že zastarelo in po vseh humorističnih listih dosita obrabljeno. Ulogo tašče je igrala prav decentno ga. G. Danilo, ki je hkratu zopet pokazala mnogo svoje naravne komike; g. Verovšek je izražal značaj Bourganetta sicer nekoliko karikirano — za galerijo —, a vendarle ne brez realitike. Duval g. Dobrovolnega je bil prisiljen; take uloge se serióznemu igralcu nikakor ne prilagajo.

Cavalottijeva veseloigra „Jeftejeva hči“ je fino, duhovito in elegantno delce; zato nas tem bolj veseli, da je ugajalo tudi našemu občinstvu, ki je z bedastimi francoskimi burkami in dunajskimi plitkimi skrupali že sila demoralizirano. Zaslugo, da je uspela ta veseloigra najresnobješje pointe, ima v prvi vrsti gdč. Kreisova, ki je igrala Beatrico živo, prepričevalno, s čutom, in z nepričakovano spretnostjo. Prav dobra baronica Arsenija je bila tudi gdč. Rückova. Njena nema igra in mimika je bila izborna.

Lud. Thome „Medajla“ je jedka satira na višje uradništvo. Delo ni dramatično, nego le duhovito dialogizirana novela z markantnorisanimi tipi kmetov, uradnikov, sluge in napuhnjene dame. Občinstvo je to, precej debelo satiro odklonilo, dasi se je vobče igralo dobro. Zlasti g. Verovšek, g. Rojc in g. Perdan so ustvarili zanimive kmetijske tipe.

Bajka „Rdeča kapica“ je, zlasti brez razkošne opreme in petja, skrajnje naivna in ponekod tudi surova otroška igrlica. Delce je brez duha in dovtipa, pa tudi brez — ulog. „Si desint vires, tamen est laudanda — voluntas“ za deželno gledališče nima veljave.

Zadnja noviteta je bila dramatizacija Sienkiewiczovega romana „Quo vadis?“. Dr. P.

Slovenska opera. „Maričon“, lirčno opero v treh dejanjih, je uglasbil Srečko Albini. Besedilo je dobro. Opera je širšemu občinstvu izredno ugajala in se je uprizorila štirikrat. Zlasti II. dejanje s slavnostjo žanjic in žanjev ima privlačno silo. Opera je melodijozna. Zbor nastopa pogostoma z znanimi hrvatskimi in slovenskimi popevkami. Orkestracija je pač lepa in dobra, ne vedno primerna in preveč vsiljiva, vobče premočna in predebelo barvana, in nas včasih ravno v orkestralnem delu spominja na različne druge opere. Uprizorila se je lepo. Sopran, gospa Hanušova in alt, gospica Glivarec, mezzosopran, gospica Prochazka, ki pa malo preveč tremulira, bariton, gospod Kral, tenor, gospod Vlček so prav dobri solisti — toliko glede glasu kakor šole.

„Dalibor“, velika Smetanova opera, je dosegla spričo umetniške kvalifikacije tenorista, g. Vlčka in gospe Hanušove-

Svobodove, a tudi g. Aschenbrennerja in g. Krála najlepši umetniški uspeh. G. Vlček ni sicer živahen igralec, a tem sijajnejši pevec mogočnega, pa tudi prijetnozvonkega glasu. Njegov Dalibor je resničen junak v petju in zunanjosti. Gospa Hanušova-Svobodova je kot primadona na čast slovenske opere. Njena igra je naravnost krasna, njeno petje simpatično in pristrčno. Uprizoritev je bila vseskozi dostojna. Orkester ni bil povsem kos svoji nalogi.

„Cavalleria rusticana“ Mascagnija je uspela po zaslugi g. Vlčka in gospe Hanušove-Svobodove ter zbora docela, dasi Lola gdč. Prochazkove ni povsem zadoščala.

„Psohlavci“ K. Kovačoviča so najsijajnejša točka letošnjega opernega repertoarja. O tej operi sporočimo v prihodnjem zvezku obširnejše.

„Gorenjski slavček.“ „Glasbena matica“ podala je društvenikom za leti 1901 in 1902 klavirski „izvleček“ s tekstom opere „Gorenjski slavček“ Ant. Foersterja. Opero je založila „Glasbena matica“ sama, tiskali so jo Jos. Eberle & Co. na Dunaju na velikem formatu. Tisk je lep, razločen, na finem, trpežnem papirju. Naslovni ovitek krasi slika J. Groharja, ki predstavlja prizor iz tretjega dejanja. (Vaščanje pojó „Ave Maria“). O skladatelju Antonu Foersterju je pač znano, da je med Slovenci najboljši glasbenik in da je obdaril našo glasbeno literaturo z mnogimi krasnimi skladbami in da je še posebej kot glasbeni pedagoški mnogo storil za Slovence. Omenjam le njegovo izbožno „klavirsko šolo“ in „pouk o harmoniji in kontrapunktu“; s tema deloma nam je obenem preskrbel slovensko glasbeno terminologijo. Kot cerkven skladatelj je pa tudi pri Nemcih na najboljšem glasu in merodajen. A. Foerster ima za Slovence, posebej še pa za „Glasbeno matico“, katere častni član je, največjih zaslug. Naš prvi glasbeni zavod je storil torej z izdajo te opere gotovo ne le skladatelju častno vslugo, ampak rekel bi, svojo častno dolžnost. Dejstvo že, da je naša „Glasbena matica“ sama izdala opero, je porok, da je „Gorenjski slavček“ prav dobro glasbeno delo. „Slavček“ je že 30 let star, a med svet je izletel šele letos! Obširnejši referat prinesemo prihodnjič.

„Amaconke carice.“ Splošno priljubljeni in povsod priznani naš skladatelj, g. V. Parma je dovršil opereto „Amaconke carice“ in je tudi že izročil ves glasbeni material gledališki agenturi na Dunaju. Dejanje se vrši za časa ruske carice Katarine II. v južnem delu Besarabije in na polutoku Krimu. Ruski knez Potemkin, ki je imel oskrbovati te dežele, je hotel pomnožiti svoje zasluge v očeh carice, zato je opisaval te kraje s tako pestrimi in svitlimi barvami, da se je odločila Katarina, sniti se tu z avstrijskim cesarjem Jožefom II., kar se je tudi res zgodilo l. 1786. V resnici pa so bile dežele skrajno zanemarjene in ubožne; zato je naročil Potemkin že l. 1785. veliko število delavcev in inženirjev, ki so napravili krasno cesto, a samo tam, kjer se je imela voziti cesarica. Tudi je dal sestaviti s pomočjo poslikanih desk takoimenovane „Potemkinove vasi“; prebivalci pa so morali hiteti praznje oblečeni in vedno drugače maskirani pred carico po postranskih potih od postaje do postaje ter so jo povsod prijazno sprejemali. Preslepljena Katarina je bila očarana in je imenovala rafiniranca Potemkina knezom Krima. To je zgodovinsko ozadje operete, katere glavna oseba je tudi zgodovinska. To je lepa in mlada udova Helena Zrandov, smrtna sovražnica moštva, ki je sestavila četo „amaconk“, ki se ne smejo in baje tudi nočejo omožiti. Toda knez Židanski se zakolne, da se mora vanj zaljubiti amaconka Helena. Kot kmetica preoblečen vstopi v četo amaconk, a tudi on se zaljubi v Heleno. Četa se kočno razkropi, ker se hočejo vse omožiti, kakor se omože Helena in njeni pobo-

nici, Anastazija in Olga. Dejanje je živahno, decentnopikantno in vseskozi veselo. Ne manjka se komičnih tipov (Moško, židovski gostilničar) in zanimivih zapletk. Petju je odločen velik del operete. Želeti je, da pride opereta kmalu na jugoslovanske odre!

M.
„**Novi akordi**“, zbornik za vokalno in instrumentalno glasbo, urejuje dr. G. Krek, izdaja L. Schwentner.

„**Barcarola**“ za klavir od R. Savina je lepa, prijetna, lahka skladba. Pisana je v lahkem klavirskem slogu in tako dostopna širšim krogom. Ali je skladba še iz prejšnjih let, ali pa se skladatelj odvraca od novostrujarske manire.

„**Himna**“ za 40letnico hrvatskega pevskega društva „Kola“, uglasbil Vilko Novak, je pripravna, mogočnodoneča skladba za moški zbor. A v njej nahajamo prav malo novega, pa več znanega. N. pr.: „veseo svagdje čuje se glas“ — enaka takta kakor v „što čutiš“ — „protiraj oči!“ „Slava te zove“ — in dalje „pjesma je anđel...“ in „Slovan brate 'ma“ — iz znanega zbora.

Romanca iz operete „**Tičnik**“ dr. Benjamin Ipavica je krasna pesem, polna milote; klavirsko spremljevanje je sicer priprosto, a ljubko in besedilo prikladno. Pesem bode vsak rad pel, saj je tudi za vsak glas prikladna.

„**Spominski list**“, E. Adamiča klavirska točka, najde pri vsej priprostosti odobravanje. Vsa skladba sloni na kratkem motivu. Lahko bi mu podstavili besede „jaz ljubim te“, a gosp. skladatelj je znal iz tega samega motiva zgraditi prav mično skladbo; igra se z njim, modulirajoč prav zanimivo z lepim, naravnim in krepkim stopnjevanjem.

„**Pater noster**“ (Oče naš) Ivana N. pl. Zajca za glas, gosli in klavir ne najde preveč pobožnih izvajateljev pevcev, ne v cerkvi, ne v koncertni dvorani, dasi skladba ni brez lepih muzikaličnih idej, in od „poco piu grandioso“ naprej dramatično izrazita, modulatorično zanimiva in prijetna.

„**Imel sem ljubi dve**“, četverspev, uglasbil Josip Ipavica, je dobra, melodičnoprijetna skladba. Postopanju posameznih glasov v čistem četverglasnem slogu bi se na nekaterih mestih moglo oporekati.

„**Zaprta so njena okenca**“, besede Drag. Ketteja, uglasbil dr. Gojmir Krek za glas in klavir, se je pela pri II. rednem koncertu „Glasbene matice“ 1901. Že tedaj je marsikdo, ki tudi glasbo razume, majal glavo, kaj šele masa, ki išče le razvedrila ali užitka za uho! Da, originalen glasbeni umetnik je skladatelj, pa tudi tako težko razumljiv, kot malo-kateri drugi naših in tudi drugorodnih skladateljev. Novostrujar „par excellence“. Dokler ne prodre ta manira bolj tudi v glasbenonaobraženo občinstvo, in se mu prej seveda ne uglaadi pot z novejšimi glasbenimi pravili harmonije, modulacije itd., do tedaj bode imel skladatelj malo izvajalcev takih, sicer jako duhovitih skladb.

„**Mazurka**“ Jul. Juneka je pač dobra, da se po njej pleše, a drugih prednosti nima. Novega ne najdemo v njej ničesar, k večjemu par harmoničnih hib. Antonovič.

„**Zimsko sunce**“. Med Hrvati se je pojavil nov dramski talent, ki je stopil takoj s svojim prvencem popolnoma v ospredje hrvatske dramske umetnosti. Društvena drama Viktorja Cara Emina je dosegla v hrvatskem gledališču v Zagrebu prav sijajen uspeh. To tembolj, ker je vzeta iz življenja, ker so vsi značaji krepko in realistično očitani. V igri nastopajo Hrvati, iredentovci in nemškutarji, kakoršne nahajamo v resnici v Istri, kjer se vrši drama. Vsebinsko ima sledečo: Hrvat, kapetan Mikula Andrič je odgojil svojega sina Kamila v italijanskem duhu. Storil je to v nadi, da bo sinu s pomočjo kulturno in gmotno krepkega naroda italijanskega lažje doseči v človeški družbi visoko stopnjo, nego med malim in ubožnim hrvatskim narodcem. Tako

postane Kamilo iredentovec. A ko se vrne v svojo domovino, se zaljubi v ognjevito in plemenito Hrvatico Jelko, s katero se tudi poroči. Mlada žena obljubi svojim trem bratom Borovičem, da ostane i nadalje zvesta svojemu narodu ter se ne strinja z italijansko vzgojeno prijateljico Marijo, nevesto Jelkinega brata Mira. V volilnem boju med Hrvati in iredentovci spletkari renegat Berto, ki spravi nedolžnega Kamila v ječo. Kamilo spozna zavrtnost iredentovcev in se vrne v vrste Hrvatov. Vojevati se hoče v bodoče za hrvatsko stvar proti iredenti. Berto pa se izseli, proklet od hrvatskega naroda, v Ameriko. Viktor Car Emin, ki ga poznamo že po njegovih živahnih črticah, novelah in romanih, je pokazal s to prvo svojo dramo, da bo tudi tu kmalu popolnoma doma. Seveda se kaže tuptam še začetnika; dejanje drame je nekoliko preraztegnjeno in tehnika včasih nedostopna. Vendar je dosegel pisatelj docela svoj smoter: Razkril je na odru razmere, kakoršne vladajo dandanes v Istri. „**Zimsko sunce**“ je političnotendenčna drama, kateri pa tudi z umetniškega stališča ni možno mnogo očitati. Priporočali bi jo za slovensko pozornico v Ljubljani.

M.
„**Przybyszewski. Zlatno runo.**“ (= II. in III. zvezek „Zbornika pouke in zabave“, urejuje in izdaja Vladimir Jelovšek. Praga 1902.)*

Glavna vsebina knjige je Przybyszewskega navedena drama (poljski „**Złote runo**“); nekaj uvod k njej pa je Sloński razprava „**Poljski moderniste**“, oboje v hrvaškem prevodu. Slovenci izmed slovanskih del čitamo v izvirniku pač najmanj poljske. Ker pa ima moderno poljsko slovstvo svoje markantne znamenitosti, zato ustreza knjiga tudi Slovencem, ki se hočejo poučiti pregledno o „mladi Poljski“ in spoznati večje delo, ki je iz nje vzniklo. Snov Slońskiego razprave je našim bralcem po članku Mazanowskega (v lanskem letniku „**Ljubljanskega Zvona**“) v glavnih potezih znana. Sloński se je postavil na širše stališče, vendar se ne krši preveč edinstvenost knjige, ker so modernisti nanizani okrog „osnivača poljskega modernista“, Przybyszewskega. V lapidarnih potezih je naslikan razvoj modernizma in so navedene njega vodilne ideje: „Umjetnost nema programa“. Vsako omejevanje (konvencionalizem v najširšem pomenu) je pogubno itd. Dobro zaključuje Sloński svojo razpravo z „nado“: „ako je dosele ‚gola duša‘ modernista obuhvatala samo pakao, možda će se naroditi druga, koja će obuhvatiti nebo!“

Drama „**Zlatno runo**“ je na repertoarju gledališč v Krakovu, Lvovu in Varšavi. Misleče občinstvo mora biti tam! Težka igra je to in čudna: pet oseb nastopa, ne osebe, ampak ideje. „Dejanja“ ni domalega nič; ali v duševnem ozračju je borba, buči vihar, da nam jemlje sapo. V težkem, soparnem vzduhu se pričinja igra, bliska se in bliska, pa nikoli ne trešči! — Prvotna pregreha je izzvala neizprosno fatum, ki podi vse v greh: sin greha rodi greh sam in goni nevede druge v greh — „proklet je ta dom!“ „Vse je tako strašno, tako bolno.“ Kakor sta Jazon in Medea — tako umevam jaz jedro drame — hoteča si prilastiti zlatno runo ter hrepeneca po združenju, nakopala nase strašno krivdo, tako greše tukaj osebe v borbi za „zlatno runo — ljubav — zlatno runo — uže djavla“ (hudičeva vez!) (Str. 71.) „Greše“, pravim! „To nĩ greh“, pravi pesnikov zastopnik v drami, ampak „Imade tako strašnih stvari, da u njima već nema

* „Praga, 25. listopada 1901“ (recte 1902) je izšel 5. zvezek „Zbornika“, ki prinaša Stanko Dušićevo „dramo v tri čina“, z naslovom „**Mirha**“. Zajedno javlja urednik in izdajatelj, g. V. Jelovšek v Pragi, „da daljnje izdavanje „Zbornika“ odgođa na neizvjesno vrijeme.“ Razlogi so materialni in moralni.

grieha, da postaja več svete" (str. 93) ... Dovolj! Misliti se da mnogo o duhoviti igri; ali pa se ji sme tudi — verjeti? Dr. Jos. Tominšek.

Nova ruska drama. Začetkom novembra so igrali v Peterburgu novinko „Sen Uslade“ kneza D. P. Golicina, znanega odličnega ruskega pisatelja in prijatelja Jugoslovancev. Vsebina je sledeča: Grajska gospodična ima tri žene: starca Mošnjo, Ljuboslava in Udala. Nomen — omen ... Mošnja — star skopuh, gnusen spak s praktično moralo. Udal — gizdalin, ki je bival v tujih krajih, nakičen, plitvega duha, zaljubljen v tuje običaje. Ljuboslav — kodrolasij junak bajke-drame, je samostalen in strasten zagovornik vsega ruskega, domačega. V njegova usta je avtor položil svojo gorečo vero v matuško Rusijo. Svoji k svojim!

Ti trije snubci mamijo lepo Uslado vsak po svoje. Mošnja ji propoveduje dolge in suhe besede o svojih nazorih, o velikih dolžnostih žene. Udal privablja lepoto z opisovanjem tujih krajev, daljne prekrasne Italije, kjer žive črnooke lepote, obkrožane od čestilcev, svobodno in veselo. On res vpliva s svojim pripovedovanjem na Uslado. Ona sanja o tujih krajih, o novem in svobodnem načinu življenja. V sladkem snu vidi Toskano, tuje ljudi, tuje šege. Toda sen izgine, Uslada se prebudi. Ljubezen se ji vrne zopet k domovini in Rusija ji je najdražja. Uslada zavrne Udala, ki se sramuje domačih običajev in hvalisa do nebes vse, kar je tujega, ter se uda ruskemu junaku Ljuboslavu.

Tendenca simbolistične drame je jasna: Uslada — Rusija, Ljuboslav, modri ženin, — nositelj ruskega duha, ruske ideje.

Drama, pisana v stilih, je imela velik uspeh. Z vse-slovanskega stališča pa je žeteli, da bi ta uspeh postal tudi konkreten, da bi vzbudil v Rusih vsaj polovico toliko narodnega ponosa in zavesti, kolikor ju imajo n. pr. Nemci. Potem se bo 20. stoletje po pravici nazivalo slovanskim stoletjem!

M. C—l.

„Figurantka“. Praško „Narodno divadlo“ je uprizorilo Curelovo „Figurantko“. François de Curel je vsekakor seriozen in globok francoski avtor. Prav zato si ne more niti njegova „Figurantka“ osvojiti simpatij publike, ki je pokvarjena s pikanterijami aristokracije in plutokracije. Curel je zanimiv pojav med francoskimi avtorji. On in Hervieu sta si zelo podobna. Stojita na strani in se dosti srečno odlikujeta od ostalih „modernih“ francoskih „maherjev“. Pri njima je, kakor da je galski temperament pozebel v hladnem škandinavskem severu, tista brezobzirna analitična in idejna osterost, ki nas zadavljuje v delih Ibsena, Strindberga, Björnsona, Garborga, Hamsuna, Jägera, Haussona i. dr. Ali niti Curel ni mogel čisto zatajiti svojega galskega temperamenta. Duhovit je in oster, mnogo pazi na dovršeno konverzациjo, izrazi, dialogi so brušeni in proračunjeni do skrajnosti. In tu sem pri nesrečnem vplivu severnih avtorjev: Francoz je pod njihovim vplivom sicer opustil lascivnost in postal resnejši, ali dosegel tudi ni njihove ogromne idejne višine in psihološkega obzorja. Postal je samo hladen kombinator, miren šahist, ki pazno namešča svoje figure, da doseže spletko in rešitev. Skratka: postaja ono, kar je Francozu najbolj usodno: precej dolgočasen. A tega mu praška publika ni mogla odpustiti, razume se, ona publika, ki se zvija v smehu pri mastnih dovtipih Blum-Tocheja, Valabrequea ali Feydeaua.

Vsebina je obkrajšana: Helena de Monneville ljubi Henrija de Reunevala, ali kakor žena učenjaka Theodora, torej soproga družega, misli, da škodi Henrijevi karijeri. Zato mu ponudi svojo sorodnico Françoise za „Figurantko“, t. j. da jo vzame Henri za svojo ženo, a da ljubi dalje

ž njo, s Heleno. Françoise takoj privoli, — ker ljubi skrivaj Henrija. Ali ve tudi za njegovo razmerje s Heleno. Zdaj nastane med obema ženama duhovit in odločen boj za Henrija. Vsa afera se seveda reši po vseh paragrafičnih finega, poštenega društva, ki se v tem slučaju — čudno! — strinja tudi s naravo (zrela Helena — mlada, sveža Françoise!), — z zmago „Figurantke“. Henriju se po pravi moški morali godi najbolje: ljubkoval se je z zrelo ženo, ko mu je bilo te ljubezni dovolj, osvaja ga energično nedotaknjen cvet, ki mu vrhutega še pomaga v karijeri do ministrskega fotelja. Strog modern kritičar bi moral Curelu s tako njegovo moralo pokazati vrata iz hrama napredne in prave umetnosti, ako ... ako bi ne bilo sijajne, razkošne figure: Theodora, Heleninega moža. Ta mirni učenjak vidi vse, razume vse, a — neče ničesar videti, vse ravna, ali nikoli se ne sili v ospredje, drugim snuje srečo, medtem ko mu samemu poka srce. Radi te figure oproščamo Curelu marsikaj. V. J.

UMETNOST.

„Salon“ poljskih umetnikov. V Krakovem so imeli poljski umetniki, ki tvorijo „Salon“, društvo poljskih obrazovalnih umetnikov, svojo prvo razstavo. Tudi v Galiciji ne vlada med umetniki popolna sloga, saj so razcepljeni v razne struje, ki se med sabo pobijajo. Vendar je v „Salonu“ zbran večinoma ves cvet poljske umetnosti. Razstavljenih je bilo blizu 200 del, toda med njimi nobenega takozvanega „clou“. Najzanimivejše delo je slika S. Malachowskega „Na obali“. Delala bi čast vsaki izložbi. St. Lentz je razstavil moški portret v najmodernejši tehniki brez vsakršne šablone. Al. Avgustynowicz je prispeval dvoje finih otroških portretov, Adalbert Kossak veliko zgodovinsko sliko „Blücher se umika po bitki pri Montmirailu l. 1814“. Slika je last cesarja Viljema II. Kossak ljubi na svojih slikah burno gibanje, mnogo pisanih uniform, besne konje, a medel kolorit in površno izvršitev. Med najnadarjenejšimi mlajšimi slikarji je Ferd. Ruszczyk, odličen krajinar. Izborni so njegovi „Izseljenci“, v katerih se kaže zlasti slikarjeva originalnost v opazovanju narave in energija njegovega risanja. Dalje so razstavili lepe slike Feliks Wygrzywalski („Memento vivere“!), simbolist Jacek Malczewski („Škrjanec“), Michael Wywiorski („O Gospod“!), Jos. Krzesz („Angel usmiljenja“), Sam. Hirszenberg („Zvečer v sinagogi“), Roman Kochalowski („Pred vzhodom solnca“), Stan. Janowski („Zima“), Lad. Jasienski („Krave“) in Sig. Andrychiewicz („Mrak“). Izmed kiparjev so poslali svoja dela Tad. Blotnicki (spominsko ploščo Juliju Kossaku), Anton Madeyski (dopsje Aleks. Gierymskega), H. Glicensztein (13 soh), T. Rygier, H. Kossowski in Ivan Raszka. Glicensztein je najmodernejši poljski kipar na tej razstavi, umetnik velikega talenta. Splošno se naglašja, da so krenili poljski slikarji na narodno polje ter so vsa njih dela odločno domačega značaja. Domača zgodovina, domača narava in domače življenje v koči in v salonu ji podaja vedno dovolj snovi. Zato pa se tudi širši narod živo zanima za svoje umetnike in njih dela.

TEHNIKA.

Govoreče obločnice in fotografije. Presenečenja, ki jih nam prinaša elektrika, se množijo od dne do dne. V fizikalnih laboratorijih na vsi zemlji se marljivo poizkuša, da se pred kratkim napravljene iznajdbe popolnijo. Pri tem se pa pripeti dostikrat, da se rodi eksperimentatorju nova misel, ki nam podari novo iznajdbo.

Ni dolgo temu, kar je profesor dr. Simon v Göttingu izumil električno obločnico, ki more govoriti in peti. Zvok in svetloba sta si namreč v toliko sorodna, da sta oba pojava istega vira, t. j. stalnega stresanja etra. Le od dolžine posameznih valov je odvisno, ali se pojavi eter kot zvok, ali kot luč. V istem sorodstvu z zvokom in s svetlobo je pa tudi elektrika.

Pri Simonovi obločnici si misli tedaj telefon, v katerega govoriš, zvezan z navadno električno obločnico. Ta obločnica izpremeni zvoke tvojega glasu v svetlobo, t. j. obločnica izpremeni potom elektrike zvočne vale v svetlobne vale. Te svetlobne vale moreš sedaj reflektirati na večje daljave, recimo kakemu oddaljenemu sosеду, kateri jih ujame na ploščo iz selena. Selen ima lastnost, kakor smo imeli priliko že omeniti — glej v prvem zvezku notico o Kornu —, da v menjajoči se razsvetljavi tudi menja svojo zmožnost, voditi elektriški tok. Selenska plošča je v zvezi s telefoničnim aparatom, oziroma z mikrofonom, ki podaja sosеду potom selena izpremenjene svetlobne vale v obliki zvočnih valov. Sosed te torej sliši govoriti docela razločno.

Fizik Ernst Ruhmer v Berlinu pa je ta, pravkar opisani način razširil v toliko, da je napravil fotografije, ki govorijo. Misli si, kakor v prejšnjem slučaju, obločnico v zvezi z mikrofonom, v katerega govoriš. Obločnica nuancira v svoji svetlobi tvoj govor in te svetlobne nuance fotografiraš z aparatom, v katerem se odvija brezkončni pas fotografskega papirja (filma). Če potem odvijesh to fotografijo pred obločnico, ki reflektira svoje žarke na ploščo selena, ki je zopet v zvezi s telefonom, kakor v prejšnjem slučaju, potem slišiš v mikrofону v resnici govoriti fotografijo.

Pošta bodočnosti. Italijanski inženir Piscelli je pred kratkim izumil sistem, o katerem se pač lahko reče, da ima bodočnost. Vlada se je hitro poprijela tega projekta in sedaj se delajo pod vladnim pokroviteljstvom v Neapolju poizkusi, da se izkaže, kako bi se dal izvršiti najceneje projekt, ki naj pospeši hitrost pošte. Projekt se uporabi za pošiljatev pisem in manjših zavitek. Ker naj se pisma kolikor mogoče hitro dostavljajo, treba je one moči, ki nam služi skoraj pri vseh modernih napravah, to je — elektrike. Piscelli si misli mesta onega dela zemlje, ki bi bil opremljen z novodobno pošto, razdeljena v tri vrste. V prvi vrsti bi bila glavna mesta velikih držav, kakor so Dunaj, Peterburg, Pariz, Berlin i. dr. Ta mesta naj bi bila zvezana v sistem jeklenih žic, ki bi bile napeljane po drogovi v višini 13 m na planem. V mestih bi se pa stekale žice na 23 m visoke železne stolpe. Drogovi na planem bi stali v oddaljenosti 90 m. Od tega glavnega sistema se odcepljajo žice v mesta druge vrste. Najmanjša mesta naj bi se končno združila v tretji sistem. Jeklene žice bodo vodile električni tok in ga oddajale malim vozem — elektromotorjem, vsled česar se bodo ti vozički vozili po žicah. Žice pa bodo tako močne, da bodo lahko nosile 2000 kg. Motorni voz sam bo tehtal 35 kg in bo tako velik, da more sprejeti 2000 pisem, oziroma tiskovin in časopisov. Ti motorni vozovi bodo prevozili v eni uri 400 kilometrov. Odpošlje se pa vsake trideset minute en voz. Radi velikanske hitrosti pa bodo vendar posamezni vozovi oddaljeni 5 kilometrov drug od drugega, da se torej ni bati, da bi trčila dva skupaj.

S to hitrostjo 400 km v uri bi rabilo pismo z Dunaja v Berlin 1 $\frac{1}{2}$ ure, v Rim 2 $\frac{1}{2}$ ure, v Pariz 3 ure, v London 3 $\frac{1}{2}$ ure, v Peterburg 4, Moskvo 4 $\frac{1}{2}$ ure, Madrid 4 $\frac{1}{2}$ ur.

V mestu bi bile sprejemne centrale na 23 m visokih stolpih, odkoder se pisma takoj pošljejo na filialke dotičnega mesta. Iz filialke raznašajo pismonoše na kolesih pisma v posamezne hiše. Da pa ne izgube pismonoše s hojo po stop-

nica v posamezna nadstropja preveč časa, so v vsaki hiši pri vходу za pisma omarice.

Pisma se električnim tokom po vzpenjači dirigirajo v dotična nadstropja. Vsaka omarica izprazni svojo vsebino v drugo omarico svojega nadstropja in istočasno zazvoni električni zvonec, da je stranka opozorjena na došlo pošto.

Tudi oddajanje pisem si misli Piscelli kolikor mogoče enostavno in hitro. Pismo vržeš v avtomat, v katerega vržeš istočasno denar za znamko. Znamke si misli Piscelli sploh odpraviti. Avtomat, v katerega vržeš pismo, pritisne sam na pismo pečat, s čimer je dokazano, da je odpošiljatelj plačal dotični znesek. Iz avtomata pride pismo potom vzpenjače v pošto centralo, odkoder se odpravi takoj.

Bati bi se bilo, da bi na planem kak hudobnež kako žico prerezal in s tem oviral poštni promet. Tudi temu se odpomore! Na drogovi, na katerih so napete posamezne žice, je pod žico pritrjen „smrtonosen pas“ iz bakra. Ta pas vodi električen tok 200 voltov napetosti. Kdor se ga dotakne, priplezavši do njega, pade vsled hudega električnega udarca navzdol.

1 kilometer dolžine Piscellijeve „pošte“ je proračunjen na 3000 K.

Na ta način si misli Piscelli ureditev novodobne pošte. Seveda treba tu še mnogo preizkušenj, da se določijo vsi detajli. Kdaj in kje dobimo tako pošto? To je vprašanje, na katero danes ni možno dati odgovora. A toliko pač smelo trdimo, da se Piscellijev sistem, če tudi v posameznostih izpremenjen, v principu končno vpelje. „Čas je zlato“, in Piscellijeva pošta ima namen, da prihranimo mnogo časa. Kako velikega pomena bi bilo n. pr. za trgovca, če bi dobival iz Peterburga namesto šele po preteku več dni, pismene odgovore še isti dan!

Pinojev potapljaljoči se čoln. Italijanski inženir Giuseppe Pino je sestavil železen čoln, ki ima baje lastnost, potapljati se do globočine — 200 metrov! Statistično je dognal, da se potopi na zemlji vsak mesec poprečno 180 ladij. Koliko blaga velike vrednosti pada v vodo, si je lahko misliti. Pino namerava svoj čoln, ki je toliko prostoren, da sta v njem lahko dva moža, uporabljati za dviganje potopljenih stvari. Električen motor provzroči, da se čoln pomika v vodi navzdol ali navzgor, kakor je komu ljubo. Pino more baje svoj čoln tudi ustaviti sredi vode, kjerkoli hoče. Ako pride do dna morja, se pomika čoln, ki je okrogel in ima 3 metre v premeru, kot avtomobil. Stene čolna so iz jekla in so napravljena v njih okna, skozi katera je mogoče s pomočjo posebnega razsvetljevalnega aparata, takozvanega hidroskopa, vodo na veliko daljavo jako intenzivno razsvetliti. Zraka je v čolnu za dva moža preskrbljenega za 12 ur. S pomorskim površjem je čoln potom telefona v direktni zvezi. To je s plavajočo ladjo tudi edina zveza; sicer se giblje čoln v vodi docela prosto. Skozi okna si tedaj razsvetljuje Pino okolico in vidi natančno vse, kar se godi v vodi. Hidroskop mu razsvetljuje tako dobro podmorsko življenje, da je možno napravljati celo fotografije.

Posamezne predmete pa prijemlje Pino z vodili, ki so konstruirani tako, da se gibljejo kakor človeške rame z roko vred. S temi vodili sega lahko daleč ali bližje in more dvigati velike, kakor majhne stvari. Z nabranimi stvarmi se vrne čoln na površje, kjer odda svoj plen po gladini morja plavajoči ladji.

S tem čolnom napravljeni poizkusi so se baje obnesli prav dobro. Grška vlada je že naprosila Pinoja, naj poizkusi vzdigniti kipe in druge dragocenosti mesta Atene, ki so bili za časa pompejske vojske vržene v morje.

Inženir J. F.

KRONIKA.

IVAN
NABERGOJ.

V potekajočem letu je umrlo zopet več kulturnih prvoboriteljev, veljakov in marljivih delavcev na polju prosvete, zaslužnih mož, ki se jih naj spominja tudi „Slovan“ pred začetkom novega leta. Bodisi da so delovali za svoj veliki ali mali narod, vredni so enakega spoštovanja, četudi se morda ne strinjamo z vsemi njihovimi deli. Med temi možmi naj navedemo vsaj nekatere in najznanейše!

Ivan Nabergoj. Visoko tam gori nad morjem med velikanskimi sivimi skalami, zroč na Trst in okolico, na Miramar in Jadransko morje, stoji mala vas Kontovelj. Kakih osem minut oddaljeno od tega čarobnega razgleda stoji večja vas Prosek.

Tu se je v priprosti hiši rodil 21. maja 1835. mnogoletni voditelj tržaških Slovencev, Ivan Nabergoj.

Izvršil je samo ljudsko šolo in potem takoj prevzel malo, neznatno posestvo svojega očeta. Čital je jako rad in prav s to ljubeznijo do čitanja je obrnil nase pozornost nadvojvode Maksimilijana, poznejšega nesrečnega mehiškega cesarja. Nabergoj je namreč dobavljal material za zgradbo grada Miramara in si s svojo točnostjo, prirojenostjo in pridnostjo takoj pridobil zaupanje nadvojvode.

Dosegel je šele mladeniška leta, ko se je začela tržaška okolica probujati. Nabergoj je posegel takoj dejanski v borbo za pravice svojega naroda ter si že pri prvih svojih srečnih nastopih pridobil ugled Slovencev Trsta in okolice. Ko je dosegel zakonito starost, bil je l. 1865. voljen v deželni zbor in v mestni svet tržaški, kjer je ostal nepretrgoma do leta 1897. Od l. 1873. do l. 1897. je bil tudi poslanec IV. tržaškega volilnega razreda v državnem zboru. Leta 1897. pa je progresova stranka napela vse svoje moči, da izpodrine Nabergoja, ki ji je delal že leta in leta neljubo napotje. Kapitalistično mogočni stranki se je to posrečilo, dasi se je prav tedaj vedla tržaška okolica tako junaško kakor nikdar poprej.

Nabergoj se je umaknil iz javnega življenja; pač je prišel še enkrat v mestni svet, ker je bil postavno izvoljen, toda italijanska večina se je za ta slučaj že pripravila. Vsled krikov in psovka je moral Nabergoj iz zbornice oditi in se ni

potem nikdar več vrnil v dvorano, kamor je bil zahajal nad trideset let. Umrli je 10. septembra 1902.

Nabergoj je bil po značaju trd in neomajljiv kakor kraške skale, ki obdajajo njegov rojstni kraj in med katerimi je vzrastel. Tudi njegov največji nasprotnik je moral priznati, da je bil priprosti sin iz priproste okoličanske hiše nenavadna prikazen in izreden talent, saj drugače bi ne mogel vztrajati več desetletij na krmilu tržaških Slovencev.

Treba je bilo izrednega poguma, da je ob tistem času visoko dvignil narodno zastavo, s katero je šel z vso odločnostjo v boj s sovražnikom, ki je bil neprimerno močnejši in mogočnejši, nego so bile njegove čete.

Njegovo ime je postalo za vse tržaške in okoličanske Slovence nekako geslo, nekaj oduševljujočega; za nasprotnike pa izzivajoče, napolnjujoče jih z gnjevom.

Tudi Nabergojeva zunanost in uprav diplomatsko vedenje je mnogo pripomoglo k njegovim velikim uspehom.

Boril se je Nabergoj za moralne in gnotne koristi tržaških in okoličanskih Slovencev, boril se celo vrsto let za narodno šolstvo v okolici, sodeloval pri ustanovitvi „Delalskega podpornega društva“, „Tržaške posojilnice in hranilnice“ ter „Slovenske kmetijske družbe za tržaško okolico“. Njegove zasluge so priznali tudi na najvišjem mestu in mu podelili viteštvo Franc Jožefovega reda. Te ljubezni do svojega naroda in tega moškega nastopa za pravice tržaških Slovencev mu njegovi nasprotniki niso odpuščali niti ob mrtvaškem odru, dasi je bil z vsakim človekom poosebljena ljubeznivost. Uradna „Triester Zeitung“ pa je napisala resnične besede: „Naj že kakorkoli sodimo o strankarskem možu Nabergoja, to eno pa moramo priznati, da je imel nenavadne zmožnosti in da je z bistrim, praktičnim razumom nepremično stal za tiste interese, katerih izvojevanje si je postavil kot življenja cilj. Osebo je bil Nabergoj ljubezniv človek, istotako spreten in previden poljedelec kakor skrben oče.“

M. B.

Lovro Serajnik. 28. junija t. l. je umrl v Tinjah na Koroškem infulirani prošt, vitez reda železne krone, starosta koroških Slovencev, Serajnik. Dosegel je 94 let. Rojen je bil l. 1808. pri Sv. Petru pri Sv. Jakobu v Rožni dolini kot sin slovenskega uglednega kmeta. Gimnazijske nauke je dovršil

LOVRO
SERAJNIK.

v Celovcu, šel 1. 1830. v Gradec na vseučilišče študirat humanistiko in bogoslovje, postal 1. 1835. mašnik, kmalu župnik, dekan in s 70. letom prošt v Tinjah, kjer je ostal 25 let. Blagi pokojnik je bil vedno ognjevit in ponosen rodoljub in je rad podpiral narodna podjetja. Kot ljubezniv, tudi v pozni starosti vesel starček, je gojil slovensko gostoljubje ter prepeval narodne pesmi z mladeniškim zanosom. Ako bi štela tužna Koroška še več takih kremenjakov, bi danes pač ne doneli preko Karavank obupni klici: Morituri vos salutant!

Nolli Josip, operni pevec in časnikar, ki je umrl vsled kapi v Ljubljani, je svoj čas študiral pravoslovje na dun. vseučilišču. Ljubezen do gledališča ga je iztrgala študijam, da se je posvetil ves in z največjimi uspehi operi. Bil je ustanovnik „Dramatičnega društva“ in učitelj v dramatični šoli; pel je pri zagrebški operi, prišel 1. 1879. v Italijo in žel kot izboren baritonist v milanskem gledališču Scala prave trijumfe. Potem je pel v Livornu, Benetkah, Ferraru, Veroni, Bologni in drugih italjskih mestih, pel v Barceloni in v Odesi ter se koncem svojega opernega ahasverjevanja vrnil v Ljubljano, kjer je kot režiser ustvaril in na visoko stopinjo dvignil slovensko opero. Njegov mehki, nežni in vendar izdatni bariton ga ni ostavil malone do smrti. V operah „Troubadour“ in „Faust“ je stal na vrhuncu popolnosti; s svojim „Valentinom“ je mogel tekrovati s prvimi opernimi pevci svoje dobe. Gledališče je bil njegov ideal, za katerega se je žrtvoval ves do zadnjega diha; sebičnosti in koristolovstva pa ni poznal nikdar. Iz tujine je pridno dopisoval v „Slov. Narod“ ter napisal veliko serijo podlistkov s svojih potovanj po Italiji, Španiji in Rusiji. Zadnja leta je bil sourednik „Slov. Naroda“, agilen član in odbornik premnogih narodnih društev ter eden glavnih činiteljev pri „Ljublj. Sokolu“. Bil je rojen umetnik, goreč, iniciativen rodoljub in blag, pošten mož. Umrl je jedva 60 let star.

JOSIP NOLLI.

DRAGOTIN
JESENKO.

Jesenko Dragotin (Doksov). Par dni za Nolljem je umrl v Ljubljani nenadoma pesnik in časnikar Jesenko — Doksov. Pokojnik je študiral v Ljubljani in Trstu ter postal uradnik banke „Slavije“. V svojih mlajših letih je bil pod večjim uredništvom Antona Trstenjaka marljiv sodelavec „Slovana“, napisal je za „Ljubljanski Zvon“ mnogo dobrih pesmi ter bil stalni dopisnik, zlasti feljtonist „Slov. Naroda“. Pisal je tudi satirične pesmi za „Brusa“ in sodeloval pri raznih drugih listih. Odlikoval se je v svojih pesmih predvsem s perečim sarkazmom, pa tudi z rahlo satiro in ironijo, pisal gladke, čustvapolne stihe ter opetovano dokazal, da ima mnogo talenta, ki ga spričo svojih razmer ni mogel razviti docela. Engelbert Gangl je uredil in izbral njegove pesmi, ki izidejo bajè že v kratkem v posebni knjigi.

P. Ladislav Hrovat, gim. profesor v Novem mestu, je umrl 14. aprila t. l. Porodil se je 10. marca 1. 1825. v Gor. Tuhinju, dovršil v Ljubljani šest gimnazijskih razredov in vstopil v frančiškanski red. L. 1849. je bil posvečen v mašnika, se vpisal na dunajskem vseučilišču ter 1. 1859. napravil izpit iz klasične filologije. Potem je nastopil službo na gimnaziji v Novem mestu, kjer je podučeval do 1. 1890., ko je bil upokojen ter odlikovan z zlatim zaslužnim križem s krono. Prva leta svojega učiteljevanja je spisal več jezikoslovnih razprav v nemškem jeziku, pozneje pa je pisal za gimnazijska letna poročila ter za razne liste samó v slovenščini. Izdal je tudi nekaj jezikoslovnih brošuric. Njegovo glavno delo je „Slovensko-latinska slovnica“ (1874), s katero se je omogočil pouk latinščine s slovenskim jezikom. Bil je blag, odkrit in vedno naraven mož.

Vrhovec Ivan, gimnazijski profesor v Ljubljani in zgodovinski pisatelj, je umrl 19. sept. t. l. v 50. letu po dolgem trpljenju. Bil je v svoji mladosti živahen, duhovit in vesel družabnik, režiser diletantovskih gledaliških predstav novomeške čitalnice, a bolezen ga je končno zastrupila in pohabila, da je bil velik mučenik. Porojen je bil v Ljubljani in dovršil vseučiliške študije na Dunaju. Pisati je začel zgodaj in napisal mnogo za Stritarjev „Zvon“, „Slov. Matico“, „Družbo

VRHOVEC IVAN.

Dr. Josip Pavlica je bil rojen 1. 1861. v Rifenberku. Pokojnik je napisal za „Katoliški Obzornik“ več razprav o socializmu, o pravoslavni cerkvi, slovstvu, o vzgoji, ženstvu, liberalizmu, jezuitizmu itd. ter bil eden glavnih propagatorjev idej dr. Mahniča, kateremu je bil desna roka. Zastopal je načela, s katerimi se „Slovan“ ne strinja. Toda pokojnik je pokazal opetovano, da je rodoljuben Slovenec in da ga vodi pri vsem delovanju pošten namen. Bil je marljiv, nadarjen in naobražen mož.

Giljeb J. Uspenskij. 24. marca t. l. je umrl znameniti in plodoviti ruski pisatelj Uspenskij. Spisal je veliko število povesti in študij iz ruskega narodnega življenja. Bil je voditelj takozvanih „narodnikov“, ki so proučevali preprosto in naravno mišljenje in čustvovanje ruskega užitka, skromnega, poštenega, plahega in lokavega kmeta in rokodelca, primerjajoč ju z neiskrenim, hinavskim in komedijantskim meščanom.

SIEMIRADSKI IPPOLITVIČ HENRIK.

sv. Mohorja“, za „Ljubljanski Zvon“, „Muzejsko društvo“, izdal nemško monografijo „Die Hauptstadt Laibach“, spisal knjige „Zgodovina Novega mesta“, „Ljubljanski meščani v preteklih stoletjih“ ter „Germanstvo in njega vpliv na Slovanstvo“. Napisal je mnogo temeljitih člankov in razprav v jasnem, živahnem in s humorjem osoljenem slogu. Mesti Ljubljana in Novo mesto sta izgubila najboljšega svojega zgodovinarja.

DR. JOSIP PAVLICA.

Mašič Nikola. 5. junija t. l. je umrl v Zagrebu profesor na umetno-obrtni šoli N. Mašič, slikar, ravnatelj Strossmayerjeve galerije in učitelj risanja na vseučilišču. Rodil se je 1. 1852. v Otočcu v Liki, dovršil gimnazijo, se učil slikarstva na Dunaju in v Monakovem, kjer je bil za svoje študije odlikovan s svetinjo. Potem je potoval po Italiji in južni Franciji. Nikola Mašič je bil plodovit slikar, čegar dela so znana in čislana malone po vsej Evropi. Marsikatera velika galerija se ponaša z njegovimi umotvori. Dasi evropsko naobražen, je ostal v svojih slikah vedno zvest svoji hrvatski domovini. Sujeti njegovih del je hrvatski narod in hrvatska narava. Ker je bil tudi osebno ljubezniv in fin mož, ostane spomin nanj ne le Hrvatoma, nego vsakomur, kdor ga je poznal ter je užival njegove umotvore, neizbrisno.

Antokolskij Mark Matvejevič, najgenialnejši ruski kipar, sovrstnik Francoza Rodina, je bil 18. julija t. l. pokopan v Peterburgu. Porojen v Vilni, je bil najprej učenec peterburške umetniške akademije, na kateri so profesorji kmalu spoznali v židovskem akademiku nenavaden talent. Tedaj pa je vladala še struja klasičnosti. Antokolskij pa je krenil k naravi ter postal mojster realist. Ustvaril je celo vrsto krasnih del: Sokrat, Janez Krstnik, Kristus, Mefisto, Ivan Grozni, Jermak, Jaroslav, portrete (Turgenjeva, Spinoze i. dr.) ter končno „Inkvizicijo“, na kateri je delal že od 1. 1869, a je ni dovršil. Antokolskij je bil eden največjih umetnikov XIX. stoletja. Nikogar ni posnema, nego bil sam svoj. Dasiravno žid, je bil Rus z dušo in srcem. Njegovo ime ostane večno v zgodovini ruske umetnosti.

Siemiradski Ippolitovič Henrik. V Strzalkovu na Ruskem Poljskem je 23. avg. t. l. umrl poljski slikar Siemiradski. Porojen 1. 1843. v Pečevjegah blizu Harkova, je dovršil gimnazijo in vseučiliške prirodoznanstvene študije ter prestopil na umetniško akademijo v Peterburgu. Kmalu so priznavali njegov talent ter ga odlikovali opetovano. L. 1872. je prišel v Monakovo ter postal učenec mojstra Pilotyja. Slika „Rimska orgija“ ga je mahoma napravila slavnim. Preselivši se v Rim, se je posvetil malone izključno antiknim snovem; iz življenja starih Grkov in Rimljanov je zajemal najrajši sujete svojih del. „Baklje Neronove“ so svetovnoslavna slika. Slikal pa je tudi prizore iz sv. pisma. Tudi za ruske cerkve je naslikal mnogo krasnih del. Siemiradski je ostavil poleg nebroja mojstrskih slik posebno slikarsko šolo, ki nadaljuje slikarstvo v njegovem duhu.

Mehmed beg Kapetanovič-Ljubušak, potomec prastare in slovite bosenske rodovine, župan Sarajeva in pisatelj, je umrl koncem julija t. l. Dovršil je muslimanske šole v Mo-

EMIL ZOLA.

staru in v Ljubuškem ter znal turški, perzijski, arabski in srbo-hrvatski jezik. Napisal je več brošur, prevajal iz orijentaljskih jezikov „Iztočno blago“ ter izdal zbirko narodnih bosenskih in hercegovskih pesmi, pravljic in pripovedk pod naslovom „Narodno blago“. Bil je po veri musliman, a po srcu in delih ognjevit Slovan.

Bret Harte. Dne 5. maja t. l. je umrl v Londonu sloveči ameriški novelist in pesnik Bret Harte v 63. letu svojega življenja. Porojen v Albanyju v Severni Ameriki, je bil pristen zastopnik ameriškega selfmademan-naturalizma, brezobzirnorevolucionarnega duha, demokratičnih kulturnih in svetovnih načel, izvirnega, realističnostvarnega izražanja, krasnega sloga in humorja. Njegovo življenje je bilo burno, izpremen bogato: bil je učitelj, rudokop v zlatih jamah, stavec, tiskar, časnikar ter končno poet in novelist. Nekaj njegovih črtic iz traperskega in kalifornijskega, poezije polnega življenja zlatokopov so prinesli tudi slovenski dnevniki.

E. Zola. 29. septembra t. l. se je v Parizu zadušil svetovnoslavni romanopisec in časnikar Emil Zola. Bil je jedva 62 let star. Pravkar je dovršil svoj roman „Resnica“, III. del „Evangelijev“, ko ga je umoril nesrečen slučaj. Ded mu je bil Benečan, babica Grkinja z otoka Korfu. Oče François je bil že po francozen inženir, mati pa Francozinja. V Zolovih žilah je torej tekla italijansko-grška-francoska kri. Odtod njegov živi, burni, bojevit temperament, njegova brezdanja domišljivost, njegova strastnost v zagovarjanju svojih načel in neumorna, sila plodovita delavnost. Rojen je bil v Parizu l. 1840. Oče mu je zgodaj umrl. Emil je postal pisar, bil komptoirist, nato časnikar, kritik in končno pisatelj-romanopisec. Napisal je troje velikih ciklov romanov: „Rougon-Macquartovi“ — „Tri mesta“ (Lurd, Rim, Pariz) in „Štiri evangeliji“ („Plodnost“, „Delo“ in „Resnica“), več teoretičnih, kritičnih in polemičnih spisov, nekaj novel in mnogo političnih člankov. Zola je bil naslednik Balzacov in Flaubertov ter je razvil dotedanji kompromisni

realizem do konsekventnega in najbrezobzirnerejšega naturalizma. Pregarjal in pobijal je konvencionalizem in romantiko in podajal gigantske slike iz modernega življenja. S Zolo je umrl eden največjih in najpopularnejših pisateljev XIX. veka, prvoribitelj modernega slovstva in neukrotljiv zagovornik pravice in resnice. Bil je goreč prijatelj delavstva in vseh trpinov ter kot človek mož najblažjega srca.

NAŠE SLIKE.

Fran Tratnik: Zima v zimi. (Umetniška priloga.) V Monakovem živi slovenski umetnik, ki ga „Slovan“ prvi predstavlja njegovi domovini. Mlad je še, a izvrsten risar, spreten v tehniki in močan, samosvoj v karakteristiki. Njegova dela, ki jih prinese naš list polagoma, so polna poezije in simbolizma, ki ne potrebuje nikake razlage. Smrtonosna zima korači s svojo neusmiljeno koso preko mrtve, zasnežene narave. Izbrala si je zrelo žrtev, bedno starko, simbol narave. **Srečko Magolič: Na ljubljanskem barji.** (Umetniška priloga.) Magolič je znan risar in slikar. Spreten in uren je pri delu, njegov čopič pa oster in izrazit tudi v najnežnejših finesah. Ob ledeni lžici stopa lovec s svojim zvestim psom po snegu. Golo drevje se zrcali v vodi, skupine brez pa se izgubljajo v lahni megli. Daleč tam zadaj se dviga Krim nad melanholsko planjavo. „Slovan“ prinese še več Magoličevih krajin iz naše domovine. — **B. Wolze: Sinu za Božič.** S trepetajočo roko pečati belolasa starka denarno pismo, ki prinese daleč v tujini živečemu sinu za Božič nov dokaz, kako ga ljubi skrbna mamica. — **L. Maks Erler: Slava Bogu na višavi!** „Duhovi nebeški se iz raja vrsté, prepevajo slavo, na zemljo hité.“ — **Robert Frangeš: Rimljan.** Najodličnejši moderni hrvatski kipar je R. Frangeš, rojen 1. 1872. v Mitrovici. Absolviral je realko, dovršil dunajsko akademijo in študiral nadalje v Florenci, Benetkah in na Kapriju. Sedaj je profesor na zagrebški obrtni šoli. Njegova dela so bila razstavljena in odlikovana v Kodanju, Draždanih, Pešti in v Zagrebu. Profesor Frangeš je plodovit in duhovit modern kipar izredne mojstrske tehnike. — **Bogdan Kleczynski: Mešetarjenje za konja.** Poljski plemenitaš mešetari na svojem zimskem vzletu z židom za iskrega vranca. — **Ferdo Vesel: Študija.** Risba kaže našega odličnega umetnika kot izbornega risarja in karakterizatorja. Veselovih del prinese „Slovan“ še več. — **Hans Täger: V gozdu.** Zopet je ušel svoji usodi zviti lisjak! Lovec in njegov pes se že izgubljata v zaraslem gozdu, lisjak pa nastopa iznova pot svojih krvavih ropov! — Sličice: „Štirje elementi“, „Narcissus pri studencu“, in „Atalanta in Hippomenes“ so posnete iz Valvazorjeve knjige „Ovidove metamorfoze.“ **Rafael Regius: Narcissus.** Posnetek iz benečanske izdaje metamorfoz iz l. 1521. — Kronika prinaša k tekstu slike: **Ivan Nabergoj, Lovro Serajnik, Dragotin Jesenko, Ivan Vrhovec, Josip Noll, dr. Josip Pavlica, H. Siemiradski in Emil Zola.**

Homeopatična lekarna.

Staroznana deželna lekarna pri Mariji pomagaj

Ph. Mr. MILAN-a LEVSTEK-a v Ljubljani

(E. Svobode naslednik)

Resljeva cesta št. 1 (zraven novega Fran-
Josipovega Jubilejskega mostu v Levčevi hiši.)

Priporoča svoje dobroznane med. farm. izdelke in iz-
borno delujoča domača zdravila, kakor:

Cvet zoper trganje in revmatizem 1 stekl. 1 K. Planinski
zeliščni sok lajša hripavost in zdravi kašelj, 1 stekl. 1 K.
Najboljši staroznani balzam 1 stekl. 20 v, tucat 2 K. Zdra-
vilna želodčna esenca, 1 stekl. 20 v, tucat 2 K. Medic. ribje
olje za slabotne, ugodnega okusa, 1 stekl. 1 K. Melousine
ustna in zobna voda, izbornega učinka, 1 stekl. 1 K. Tan-
nochinin-tinktura zoper izpadanje las 1 stekl. 1 K itd.

Domača zdravila za živino:

Redilna štupa za konje, govedo in prašiče 1 zaboj 70 v. —
Razen teh naštetih se dobivajo tudi vsa druga zdravila naj-
boljše kakovosti vedno sveža po najnižji ceni. Po pošti na
vse kraje pošilja se vsak dan dvakrat.

Naročila več kakor 10 K po pošti franko.

Najstarejša in največja trgovina z izgotovljenimi oblekami!

Priporočava svojo bogato zalogo
izgotovljenih oblek za gospode in
dečke, gospe in deklice po naj-
nižjih cenah. — Predmeti, kojih
ni v zalogi, se izdelujejo po meri
točno in cenó na Dunaju.

Gričar & Mejač

Ljubljana

Prešernove (Slonove) ulice 9.

Josipina Schumi

tovarna
gladčic in kanditov
v Ljubljani.

Priporočam p. n. čast.
gosp. trgovcem in
sl. občinstvu svojo
največjo, najcenejo
zbirko sladčičarskih izdelkov.

Vsakovrstne času primerne predmete, kakor:

fine bombone, čokolado, pecivo itd.

Vse v izborni kakovosti ter po kolikor mogoče nizki ceni.

Privatna naročila izvršujem točno ter le proti poštnem povzetju.

Tiskarna knjig in umetnin
DRAGOTIN HRIBAR

v Ljubljani

priporoča se slavnim
uradom, odborom in zasto-
pom, gospodom založnikom, trgovcem in slavnemu občinstvu sploh
za izvršitev vsakršnih, bodisi enostavnih, kakor tudi najfinejših
moderno opremljenih tiskovin.

Knjigoveznica.

Postrežba točna, cene zmerne!

I. kranjska tvornica pletenin in tkanin

DRAGOTIN HRIBAR

v Ljubljani

priporoča cenjenim gg. trgovcem in kramarjem v mestu in na deželi svoje
izdelke, kakor: **nogavice, rokavice, gorenjske jopiče, gamašne, otročja
oblačilca, telovnike za gospode in lovske telovnike itd., itd.**

Blago najboljše kakovosti, cene nizke, postrežba točna.

Slavnemu občinstvu v Ljubljani pa najuljudneje priporo-
čam v nakupovanje omenjenih predmetov svojo
tovarniško zalogo v Šelenburgovih ulicah št. 13.

Kdor kupi enkrat ostane gotovo zvest
naročnik mojih izdelkov.

Naročnina „Slovana“ znaša na leto 12 K, na pol leta 6 K, na četrť leta 3 K.

Posamezni zvezki po 1 K 20 h. Dijakom je naročnina znižana na 10 K letno.

Cena inseratom: Dvostopna petit-vrsta 30 h za enkratni natis; za večkrat po
dogovoru.
